





VSEBINA:

Maršal Tito tretjič izvoljen za predsednika

Občni zbor Slovenske izseljenske matice

Tomo Brejc:

Novi zakon o pokojninskem zavarovanju

Ob Dnevu jugoslovanskih železničarjev

Marička Žnidaršič:

Za Prvi maj (pesem)

Franč Močilnikar:

Moji spomini na prvomajске proslave

Ina Šlokan:

Prvi maj rojaka Lokarja

Peter Romanič:

Novo mesto, prestolnica Dolenjske, se je razcvetelo

Sarajevo nekdaj in danes

Po domači deželi

Viktor Pirnat:

Tomaž je bil kavelj (tri ribniške)

Paberki iz domače književnosti

Domovina na tujih tleh

Rojaki pišejo

Fran Maselj-Podlimbarski:

Potresna povest

Slika na naslovni strani:

Rojstna hiša maršala Tita
v Kumrovcu

Avtobusno in turistično podjetje

SAP - Turist biro

LJUBLJANA

DIREKCIJA - DIRECTION

Ljubljana, Središka 13

Telefon 30-468, 30-902

TURISTIČNI POSLOVALNICE - BUREAU DE VOYAGES

Ljubljana, Miklošičeva 17

Telefon 30-645, 30-647

Titova 38

Telefon 32-771, 32-772

SAP TURIST BIRO

Vzdržuje redne mednarodne, turistične, medkrajevne in lokalne proge

Izleti doma in v inozemstvu, nudi vse turistične usluge, nabavlja potne liste, vize, rezervira spalnice itd.

Lastna proizvodnja avtobusnih karoserij

Regular and touristical international and national bus lines

Organisation of package tours for individuals and groups, reservations for sleeping cars and hotel accommodations, all other touristical services

Fabrication of bus bodies in our own workshops

Lignes régulières et touristiques nationales et internationales

Organisation de voyages en groupes, individuelles et à forfait, réservation pour WL et hôtels, acquisition de visas et autres services touristiques

Production propre de carrosseries

Regelmässige und touristische internationale und heimische Kraftfahrllinien

Veranstaltung von Gesellschafts-, Einzel- und Pauschalreisen, Visabeschaffung, Schlafwagen- und Hotelvormerkungen, Sämtliche Reisedienste

Eigene Karosserieerzeugung

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja dvanaajstkrat na leto. — Poštšina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 3 dolarje, — Francija letno 600 frankov, — Belgija letno 90 frankov, — Holandija letno 7 guld, — Nemčija letno 8 DM, — Italija letno 1000 lir, — Avstrija letno 40 šilingov, — Anglija letno 1 funt, — Avstralija letno 1 avstralski funt, — Argentina letno 50 pezov, — Jugoslavija letno 750 dinarjev. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II. — Rokopisov ne vračamo. — Cekovni račun pri Komunalni banki 60-KB-5 2-155



Rodna



gruda



ST. 5

MAJ 1958

LETO V.

MARŠAL TITO

tretjič izvoljen za predsednika Jugoslavije

Na svoji prvi seji so poslanci novoizvoljene Zvezne ljudske skupščine soglasno izvolili tovariša Tita ponovno za predsednika Jugoslavije. Zdaj smo ga že tretjič izbrali za krmarja naše drage domovine, ki postaja pod njegovim vodstvom in z našimi skupnimi prizadevanji vsak dan lepša. Tudi letos ob 25. maju, ko praznuje predsednik Jugoslavije svoj rojstni dan, mu je izročila naša mladina pristrčne čestitke in tople želje oseh nas. Štafetna palica s temi čestitkami je šla skozi tisočero rok naših mladih državljanov po oseh krajih naše dežele. Prvi mladinci so jo ponesli že 27. aprila iz Tjenetišta na Sutjeski v Bosni iz kraja, ki je znan iz zmagovitih bojev V. divizije, kjer so tisoči naših borcev v najtežjih pogojih zmagovito prebili fašistični obroč, kar je bilo odločilnega pomena tudi za našo dokončno zmago nad fašizmom. Nosili so jo mladi delavci iz naših tovarn, rudarji, študentje, drobni šolarji, športniki, vojaki in drugi. 25. maja, ki ga praznujemo kot Dan mladosti, pa sta izročila štafetno palico z našimi čestitkami maršalu Titu dva mlada graditelja apto ceste »Bratstva in enotnosti«



Občni zbor Slovenske izseljenske matice

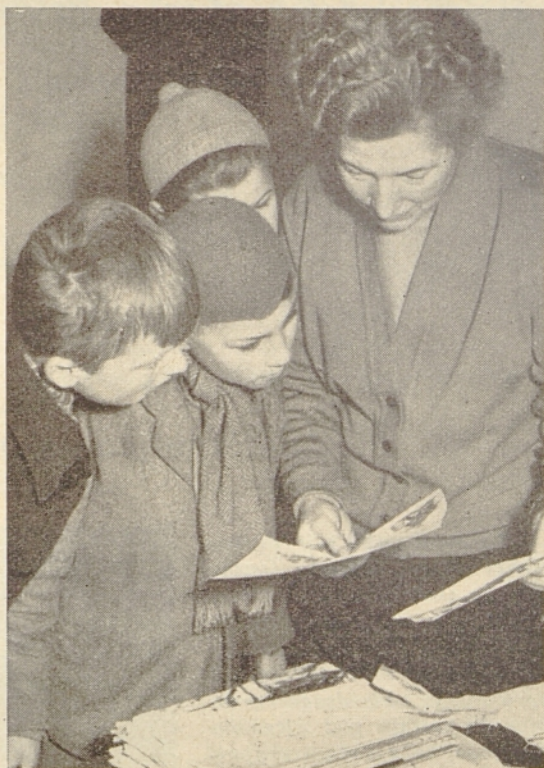
Letošnji redni letni občni zbor je imela Slovenska izseljenska matica v ponedeljek, dne 28. aprila. Poleg članov izvršnega in glavnega odbora se je zborovanja udeležil tajnik Izseljenske matice Hrvatske, novinarji in drugi. Po pozdravni besedi predsednika Ivana Regenta je tajnik Albert Švagelj podal poročilo o delu Slovenske izseljenske matice v preteklem letu. Delokrog Slovenske izseljenske matice se vedno bolj širi, kar kaže, kako zelo je bila ta ustanova potrebna. Zlasti matični publikaciji Slovenski izseljenski koledar in mesečna revija »Rodna gruda« imata po vsem širnem svetu med našimi rojaki vsako leto več naročnikov in zvestih ter iskrenih prijateljev. Okrog 2000 rojakov, ki so obiskali stari kraj, se je lani zglašilo na Matici. Kakor je razvidno iz pisma, bo tudi letošnja sezona obiskov zelo razgibana. Na Matici bodo rojaki toplo sprejeti in če bodo potrebovali kakšnih nasvetov ali pomoči, jim bomo prav radi ustregli. Tudi letos je na programu troje turnej naših kulturnih skupin med naše izseljence v Evropi. Prvi bo Celjski komorni pevski zbor, ki se bo v maju na povabilo holandskega pevskega zbora »Oranje« iz Schienvelda udeležil njegovega jubilejnega koncerta ob šestdesetletnici tega zbora. Komorni zbor iz Celja bo po koncertu obiskal Slovenske naselbine v Holandiji in Belgiji.

Druga skupina, sestavljena iz 12 najboljših slovenskih opernih in dramskih umetnikov, bo, kakor je predvideno, junija gostovala med našimi izseljenci v Franciji, Belgiji in Holandiji s spevoigrjo »Vdova Rošlinka«. V jeseni pa nameravajo obiskati naše rojake znani »Zadovoljni Kranjci« s pevskim triom.

Ob koncu svojega obširnega poročila se je tajnik v imenu Slovenske izseljenske matice zahvalil Radiu Ljubljana, ki je edina radijska oddaja v Jugoslaviji, katera ima na svojem programu posebno oddajo za izseljence. Ta oddaja je lani praznovala petletnico delovanja. V tem času se je tako močno razvila in pri rojakih tako priljubila, da lahko mirno trdimo, da skoraj ni slovenske družine v tujini, ki je ne bi, če ne redno, vsaj od časa do časa poslušala.

V diskusiji, ki je sledila poročilu, so sodelovali predstavniki podružnic Matice iz raznih krajev v Sloveniji, odgovorni urednik »Rodne grude« ljudski poslanec Tomo Brejc in podpredsednica Matice Zima Vrščaj-Holy. V svojih izvajanjih so nakazali smernice, da se delo Matice še izboljša in razširi.

V novi Glavni odbor Slovenske izseljenske matice so bili izvoljeni: Ivan Regent, ljudski poslanec; Tomo Brejc, ljudski poslanec, odgovorni urednik »Rodne grude«; Zima Vrščaj-Holy, ljudska poslanka, odgovorna urednica Slovenskega izseljenskega koledarja; Albert Švagelj, uslužbenec Slovenske izseljenske matice; Jože Plevnik, član Republiškega odbora Zveze sindikatov Slovenije; Anton Aškerc, profesor, tajnik podružnice iz Celja; Vilko Bežan, šolski nadzornik, tajnik podružnice iz Murske Sobote; Stane Bôbnar, član okrajnega ljudskega



Med novimi poslanci Zvezne ljudske skupščine je tudi 70 žena. Med temi je tudi podpredsednica Slovenske izseljenske matice Zima Vrščaj-Holy. Na sliki Zima Vrščajeva v pomenku z mladimi bralci mladinskega lista »Ciciban«, ki ga ona ureja

odbora iz Polja pri Ljubljani; dr. Stanko Canjkar, član Ciril-metodijskega društva; Marjan Camernik, uslužbenec »Putnika«; Jože Gosnar, direktor Zavoda za družbeno in delavsko izobraževanje; Tone Kukovica, tajnik podružnice iz Trbovelj; Franc Kurinčič, uslužbenec, povratnik iz Argentine; Mirko Ličen, uslužbenec, tajnik podružnice iz Nove Gorice, povratnik iz Argentine; Ludvik Medvešek, upokojenec iz Novega mesta, povratnik iz ZDA; Lojze Merljak, uslužbenec; Franc Močilnikar, upokojenec, tajnik podružnice iz Zagorja, povratnik iz Francije; Ernest Petrin, urednik izseljenske oddaje Radia Ljubljana; Martin Šlibar, član Glavnega odbora Rdečega križa Slovenije; dr. Bojan Špicar, direktor Republiškega zavoda za socialno zavarovanje; Lojze Zdravje, upokojenec, povratnik iz Kanade; ing. Pavel Žaucer, direktor Kmetijskega inštituta; Branko Babič, član Republiškega odbora Zveze sindikatov Slovenije. V nadzorni odbor so bili izbrani: Albin Kovač, član Republiškega odbora Zveze sindikatov Slovenije; Cvetko A. Kristan, publicist; Alojz Rot, uslužbenec, povratnik iz Holandije. Za predsednika Slovenske izseljenske matice je bil ponovno izvoljen tovariš Ivan Regent.

Novi zakon o pokojninskem zavarovanju

Decembra 1957 je Zvezna ljudska skupščina Jugoslavije sprejela novi zakon o pokojninskem zavarovanju. Preden preidemo na podrobno razpravo o tem zakonu, naj mi cenjeni bralci »Rodne grude« dovolijo kratek uvod.

Dobro urejeno in organizirano socialno zavarovanje je za sleherno državo ogromnega pomena. Ono prinaša v deželo socialni mir, solidnost in trdnost oblasti, je zelo prepričljiv dokaz obče človeške stopnje kulture in humanizma dotične družbe ter je končno za ugled in dobro ime neke države v svetu prav tako važno, kot močna in moderno urejena industrija. Njegove politične važnosti ni treba še posebej poudarjati. Te važnosti se je zavedal že »železni« kancler Bismark, ki je — da bi pomiril nemške delavce — že pred 80 leti uveljavil prvi zakon o socialnem zavarovanju v Evropi. Iz strahu pred močnim delavskim gibanjem — pa tudi zato, da prevara svetovno javnost — je tudi oblast stare Jugoslavije leta 1922 izdala za to dobo enega najmodernejših zakonov o socialnem zavarovanju v Evropi, ki je predvideval tudi pokojninsko zavarovanje delavcev. Toda oblast stare Jugoslavije je delodajalcem dopuščala, da so ta zakon na vse načine izigrali, pokojninsko zavarovanje delavcev, ki ga je predvideval ta zakon, pa je na pritisk delavskih množic uvedla šele leta 1936, toda kakšno? Malenkostno preživnino 120 din na mesec je mogel dobiti le delavec, ko je bil star 70 let in je imel 40 let delovne dobe. Število upravičenih na to pokojnino je bilo tako majhno, da sta bili v centrali Zavoda za socialno zavarovanje Jugoslavije za reševanje teh prošenj nameščeni samo dve uradnici in še ti dve nista imeli kaj delati.

Vlada nove Jugoslavije je že takoj po osvoboditvi temeljito izboljšala socialno zavarovanje delavcev, ukinila različne zavarovalne ustanove, v katerih so bili zavarovani predvsem uradniki, in uvedla enotno socialno zavarovanje za vso državo. Toda predaleč bi nas odvedlo, če bi hoteli podrobno opisovati razvoj socialnega zavarovanja Jugoslavije od osvoboditve do danes. Samo na kratko: socialno zavarovanje Jugoslavije po osvoboditvi se razvija skladno z našimi gospodarskimi možnostmi in je že sedaj eno najboljših v svetu. Do leta 1954 smo imeli zakon, ki je združeval vse panoge socialnega zavarovanja, to je zdravstveno, brezposelno, starostno in invalidsko zavarovanje. Leta 1954 pa smo sprejeli načelo, da moramo vsako od zgoraj omenjenih zavarovalnih panog ponovno posebej obdelati in izpopolniti. Nato smo najprej izdelali in izpopolnili zakon o zdravstvenem zavarovanju, sledil je zakon o vojaških vojnih invalidih, jeseni lani pa smo sprejeli novi pokojninski zakon. Da bi v celoti dogra-

dili in izpopolnili sistem socialnega zavarovanja Jugoslavije, bo morala pravkar izvoljena Zvezna skupščina na novo obdelati še zakon o invalidih dela ter o kmečkem socialnem zavarovanju.

Prelom v našem pokojninskem zavarovanju je napravil že zakon iz leta 1950, zato ker je prvič v Jugoslaviji uveljavil načelo, da imajo vsi, ki so v delovnem razmerju, pravico do starostne oziroma invalidske pokojnine in invalidnine, njihovi družinski člani pa pravico do družinske pokojnine, ne glede na to, ali so bili socialno zavarovani ali ne. S tem so bile zagotovljene vsem delavcem v naši državi enake pravice iz pokojninskega zavarovanja.

Novi zakon o pokojninah vsebuje vse stare pravice upokojencev in dodaja nove. Glavna nova vodilna smer, ki jo novi zakon uresničuje, je, da pravica in višina pokojnine izhajata iz doprinosov, ki ga je posameznik dal družbi. Vrednost dela, ki ga nekdo daje družbi, je razvidna iz plače, ki jo prejema. Zato je plača temeljno merilo za določanje pravice in višine pokojnine. S tem je novi zakon zavrnil dosedanje pravilo, po katerem je bila za pravico in višino pokojnine odločilna kvalifikacija in delovna doba. Plača v prejšnjem zakonu ni prišla do veljave. Vplivala je lahko le toliko, da je bil zavarovaneec razvrščen v en razred višji ali pa nižji, kakor je bila pač ocenjena njegova kvalifikacija po dokumentih, ki jih je predložil. Ker se je priznalo samo tisto strokovno znanje, ki se je dalo dokazati z listinami, ne pa tudi tisto, ki si ga je nekdo pridobil s pridnostjo in delom, je ta praksa za marsikoga pomenila občutno znižanje njegove pokojnine. Razumljivo je, da vsi taki prizadeti zavarovanci s prejšnjim zakonom niso bili zadovoljni.

Zato novi zakon kot glavno merilo za pokojnino prizna le plačo. Pokojnina se izračuna na podlagi povprečne plače v zadnjih treh letih, h kateri se prištevajo tudi posebni in stalni dodatki, plača po akordu itd. Po višini plače se določi pokojninski razred. Novi zakon ima 20 razredov.

Višina pokojnine znaša 75% povprečne plače. Zavarovanci z nižjo plačo imajo višjo pokojninsko osnovo, z višjimi plačami pa nižjo. Primer: zavarovaneec iz XX. pokojninskega razreda bo imel pokojninsko osnovo 78% od plače, tisti iz najvišjega plačilnega razreda pa 68%.

Toda — Jugoslavija potrebuje strokovno izobražene delavce. Da bi tudi socialno zavarovanje služilo cilju, da bi se mladi delavci čim raje šolali, je v zakonu določba, da nekvalificirani delavec doseže lahko le VII. kot svoj najvišji pokojninski razred, medtem ko strokovno izšolani delavec lahko doseže tudi I. pokojninski razred.

Novi zakon se bo vse močneje uveljavljal v prihodnjih letih, ker plače naših delavcev stalno rastejo. Ker pa bi se lahko zgodilo, da bi bili prizadeti upokojenci, ki so šli v pokoj z nižjo plačo, kot je sedaj, imajo pravico do pokojnine po stari pokojninski osnovi, to je po kvalifikaciji in delovni dobi, če jim stara osnova omogoča višjo pokojnino.

(Nadaljevanje prihodnjik)

Pokažite »Rodno grudo«
svojim prijateljem.
Pridobite nam nove naročnike!



Ob dnevu jugoslovanskih železničarjev

Petnajstega aprila letos so bile vse lokomotive pri nas okrašene z zelenjem, na kolodvorih, železniških delavnicah in majhnih samotnih čuvajnicah so vihrale zastave. Naši železničarji so praznovali svoj praznik — Dan jugoslovanskih železničarjev v spomin na veliko stavko leta 1920 in prve žrtve, ki so takrat 24. aprila padle na Zaloški cesti v Ljubljani.

Ti dogodki nas spominjajo prvih let stare Jugoslavije in njene čaršijske vlade, ki je od začetka upeljavljala zatiranje jugoslovanskih narodov. Stanje je postajalo vedno bolj nevzdržno. Cene so naraščale, obenem pa je dinar vedno bolj izgubljal na svoji vrednosti. Položaj železničarjev je bil takrat še posebno slab, zato je bila Zveza železniških in transportnih delavcev in uslužbencev med prvimi, ki se je leta 1919 odločno zavzela za pravice svojih članov. Vodstvu sindikata železniških delavcev je uspelo doseči sporazum z vlado. Podpisan je bil »Protokol o sporazumu«, ki je urejal plače, potrdil osemurni delavnik in dovolil sodelovanje posameznih predstavnikov Zveze v posameznih železniških direkcijah. Toda že naslednje leto je vlada ta protokol razveljavila. Na ta ukrep so železničarji odgovorili s stavko, ki je zajela velik del države.



Točno opolnoči 15. aprila 1920 so na mnogih progah obstali vlaki. Stavkujoči železničarji so zastražili kolodvoze in kurilnice, zbirali so se na protestnih shodih in zborovanjih. Vlada je seveda takoj storila vse, da bi stavko zatrla, kljub temu pa je promet skoraj popolnoma zastal za dvanajst dni.

24. aprila se je na Zaloški cesti v Ljubljani zbrala velika množica železničarjev in delavcev iz bližnjih tovarn, ki so iz solidarnosti tudi začeli s stavko. Odkorakati so nameravali v povorki v središče mesta, da bi tam manifestirali in izrazili svoje nezadovoljstvo proti vladajočemu režimu. Toda nasproti nekdanjega sanatorija Leonisča so jih pričakali orožniki, policija in vojaštvo. Zaprli so vse ceste in začeli streljati na goloroke delavce. Trinajst delavcev je v krvi obležalo.

Po osemindesetih letih se je letos 15. aprila na tisoče železničarjev iz vse Slovenije in drugih republik Jugoslavije zbralo v Ljubljani na Zaloški cesti, prav tam, kjer so takrat padli usodni streli. Prišli so, da počastijo spomin žrtev in prisostvujejo odkritju spomenika, ki naj za vselej opominja na tiste dni. Svečanosti so se udeležili poleg predstavnikov našega političnega življenja tudi številni udeleženci takratne stavke in sorodniki padlih žrtev.

Spomenik je odkril podpredsednik zvezne ljudske skupščine Franc Leskošek — Luka, ki je v svojem govoru orisal zgodovinsko ozadje krvavega dogodka na Zaloški cesti ter ob koncu naglasil, da se na Dan jugoslovanskih železničarjev spominjamo tudi vseh tistih železničarjev, ki so med narodnoosvobodilno borbo žrtvovali svoja življenja za svobodo in lepšo bodočnost vseh Jugoslovancev.

Marička Znidaršič:

Za Prvi maj

Na jablanah se je napelo popje
kot mlade, v delu prekaljene prsi,
ob bregu so se prebudili trsi
iz zemlje gleda vsak kot majhno kopje.

Na oknih spet stojijo cvetni lončki
prepolni nageljev in rožmarina
za prvi maj pripravlja se dolina
v ogradah k prazniku zvonijo zvončki.

Pod grmom je trobentica vzdrltela
ko davi iz gmajn pomlad prišla je mimo.
Še mi v naročje njeno se vrzimo
in z njo zapojmo pesem zmage, dela.

MOJI SPOMINI na prvomajske proslave

Zagorje je že star industrijski kraj. Že pred več kakor sto leti so odkrili v njem podzemeljske zaklade. Leta 1771 so dobili prvo dovoljenje za kopanje premoga. Leta 1800 se je začela zanimati za rudnik država, ki je uporabila premog za takrat na novo zgrajeno steklarno. Kar pa je bilo premoga odveč, so ga pa odvažali po Savi s splavi in čez trojanski klanec s težkimi parizarji.

Z zgraditvijo Južne železnice se je rudniku odprla prava bodočnost. Leta 1880 je prišel v last Trboveljske premogokopne družbe, ki je v začetku zaposlevala za kopanje premoga pred-



Pogled na nekdanje Trbovlje. V takšnih jazbinam podobnih luknjah so včasih živeli naši rudarji

vsem domačine, z razvojem rudnika pa je število delavstva stalno naraščalo. Delali so po dvanajst ur dnevno za zelo nizko plačo. S prihodom steklarjev, ki so se priselili iz severnih dežel, pa so se tudi rudarjem odprle oči in spoznali so, kako grdo so izkoriščani. Zato ni čudno, da so v Zagorju nastale prve delavske organizacije. Ko so v Parizu na kongresu Mednarodne delavske zveze sklenili, da naj delavstvo vsega sveta praznuje prvi maj kot svoj praznik, so tudi v Zagorju začeli praznovati



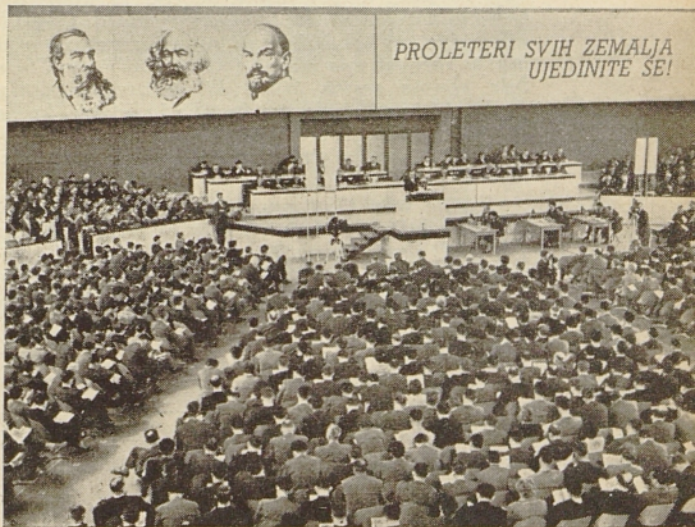
Takšne so pa Trbovlje danes

Prvi maj. Prvi dve leti so se na Prvi maj zbirali zagorski rudarji in steklarji v gozdovih pod Sv. Planino, ker so jih preganjali žandarji. Toda že tretje leto so bili toliko pogumni, da so korakali v sprevedu po cesti in nato na javnem zborovanju odločno zahtevali osemurni delavnik. Od takrat so bile v tem delavskem kraju proslave Prvega maja vedno bolj veličastne.

Vse to sem povzel iz pripovedovanja starejših domačinov in iz virov, ki jih imam na razpolago. Lastni spomin pa mi sega nazaj v leto 1903, ko sem se kot desetletni paglavec prvič udeležil prvomajske proslave. Pridružil sem se tropi otrok, ki so šli pred sprevedom do zborovališča, kar se je potem ponavljalo vsako leto. Dobro se spominjam prvomajske proslave leta 1907, katere se je udeležil tudi takratni državnozbornski kandidat Ivan Cankar poleg Etbina Kristana, ki sta oba govorila na zborovanju.

Danes rudnik ni več last fevdalcev in tudi ne Trboveljske premogokopne družbe, temveč vse naše skupnosti. Vodijo ga in gospodarijo sami rudarji po delavskem svetu. Zdaj je vsako leto na prvega maja v Zagorju še prav posebno lepo. Nekdanji težki časi so za rudarje le še preteklost. Zagorje se lepo razvija in je postalo kar čedno mesto. Zrasle so nove, moderne delavske kolonije, nova kopalnica, najmodernejša na Balkanu, novi jaški v Vinah in na Lokah in še marsikaj priča, kaj so sposobni storiti delavci, ki živijo v svobodi.

V dneh od 23. do 27. aprila je v Ljubljani zasedal VII. kongres ZKJ. O njegovem delu in sprejetih sklepih je obširno poročalo vse svetovno časopisje. Kongres je odobril tako notranjo kot zunanjo politiko jugoslovanske vlade v zadnjih štirih letih. Prav tako je soglasno sprejel in pozdravil sklep, naj vlada FLRJ kot dosedaj tudi v bodoče odločno brani svojo svobodo in neodvisnost pred kakršnim koli vmešavanjem od zunaj. O delu VII. kongresa in drugih sklepih za nadaljnji razvoj in napredek FLRJ bomo še poročali.



Prvi maj rojaka Lokarja



Takole smo rojaka Lokarja fotografirali še v bolnišnici na rojstni dan 2. aprila. Kar fejšt kerle je, kajne. Zvesto ga podpirata »njegovi dekleti« maserka Julka in strežnica Ivanka

Med prvomajskimi prazniki v nedeljo, 4. maja smo bili deležni redkega lepega slavlja. V prijazni vasi Pokojnici pri Radohovi vasi je rojak John Lokar, ki je lani iz daljne Amerike skoraj po šestih desetletjih spet prišel pogledat domače kraje, slavil trojni praznik: srečno vrnitev iz bolnišnice, kjer je ležal dolge mesece, svoj 82. rojstni dan (ki ga je po koledarju sicer imel že 2. aprila, a ga je v bolnišnici le na pol praznoval) in po mnogih desetletjih (prvi) prvomajski praznik v rojstni domovini. Kar celo ohcet so mu pripravili domači za ta njegov veliki dan, ki ga je pozlatilo tudi pomladansko sonce in rojak Lokar je povabil vse tiste, ki so mu blizu in jih ima rad. Prišli so sorodniki, sosede, številni prijatelji in znanci, med njimi seveda ni manjkalo zastopnikov Slovenske izseljenske matice in pridnih deklet iz bolnišnice, ki so pripomogle, da se mu je zdravstveno stanje toliko izboljšalo. To so bile glavna sestra Silva, ki je vse nadzirala, Julka, ki je masirala, pa Ivanka in še ena Julka, ki sta bolnika pridno podpirali, prinašali »župco«, pa injekcije, praške in druge takšne »arcnije«.

Vse je bilo tako praznično zunaj in znotraj prijazne hiše v Pokojnici, kjer ima rojak Lokar po umrli sestri zgovorjen svoj »kot«: zunaj živozeleni travniki, znotraj rdeči nageljni in roženkraut na belo pogrnjeni mizi, zraven pa slavnost-

na torta, prava sladka umetnina, in na njej prižganih 82 pisanih svečk. V teh dvainosemdeset živih plamenih se mi zdi, je bilo ujeto vse, kar je doslej doživel rojak John, ki se je na postelji poleg ginjeno smehljal ves zajet od spominov.

»Prav ta petek je bilo šestdeset let, odkar sem po kolovozni poti, kjer je zdaj lepa moderna cesta, odšel na dolgo, dolgo pot. Mati mi je spekla za pot potičko, zadnjo moko je zbrala skupaj, solze so ji kapale vanjo, ko je mesila testo ...«

Tako lepo, ves v preteklost zasanjan, je to povedal, da se je mnogim od nas, ki smo sedeli za belo pogrnjeno mizo, zdelo, da vidimo dolge vrste fantov in deklet, kako s culicami, v katerih so »potičke« iz zadnjega prgišča moke, ki so jih zamesile dobre materine roke za popotnjo, odhajajo v svet iz lepe Dolenjske, ki je bila takrat tako revna in zaostala.

»Videl sem svet in ga spoznal. Dobro in slabo sem izkusil, pa zadnjega veliko več. Zato danes znam ceniti domovino in rečem vsem: blagor vam, ki vam ni treba za zaslužkom na tuje.«

Ubrano so zapeli pevci — člani Prosvetnega društva iz Sentvida pri Ivančni gorici. Seveda tudi tiste Lokarjeve najljubše ni manjkalo: Pri farni cerkvi...

Da bi pokazal »svojim dekletom« Silvi, Ivanki in obem Julkam, da je kar fant od fare, je naš John, zdaj kar spet pravi dolenjski Janez, ostal in ob njihovi pomoči odšel pred hišo, da nam pokaže tisto hruško, ki raste čez ves hišni zid prav do vrha in še dosti čez. Tam smo se tudi fotografirali in prihodnjič bomo objavili slike.

Tudi muzikant je prišel, čeprav malo pozno, a ne prepozno. Krepko je urezal polko na polko, pa spet valčke, da so se kar same zavrtle Pete in nismo se prav zavedeli, kdaj je sončno luč zamenjala elektrika, ki sveti v teh vaseh že tretje leto. Krog mize iz rok v roke je romala fotografija Janezovih otrok, treh sinov in hčerke, ki žive tam v Ameriki, kjer so bili rojeni in imajo že tudi svoje družine.

»Morda se bom poleti vrnil k njim, če bo zdravje za to, čeprav sem tudi tukaj rad. A če bom šel, bom prej iz rojstne domačije, kjer rastejo tri jablane in hruška, ki sem jih vsadil, ko sem bil enajstleten fante, ponesel čez lužo lonec zemlje — rodne grude, v katero bom tam daleč zasadil najlepšo rožo.«

Pa smo mu zaželeli, da bi kar doma na domačih lehah še mnogo let rožce sadil.

Tako smo praznovali prvomajski praznik z Johnom Lokarjem, pionirjem naših izseljencev iz ZDA, ki je dolga desetletja v Ameriki trdo garal, da je sebi in družini služil osakdanji kruh. Hvala ti, rojak John, za ta dan! Iz srca želimo, da bi se še mnogo let srečali tako dobro razpoloženi na ta delavski praznik.

Ina Slokan



Novo mesto

prestolnica Dolenjske,
se je razcvetelo

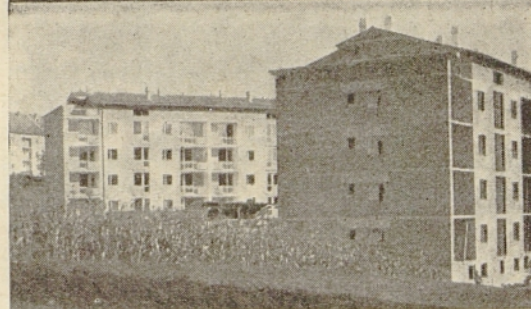
Kako je bila Dolenjska včasih zapuščena, vedo najbolje naši rojaki, ki so morali s čulicami na tuje za vsakdanjim kruhom. Ne stara Avstrija niti nekdanja Jugoslavija ji nista pomagala, da bi si vsaj malo gospodarsko opomogla. V njej ni bilo sledu o kakšni industriji. Na vseh posredovalnicah za službe je bilo največ Dolenjcev. To so bili kraji, kamor so v tistih časih uradnike kazensko premeščali. Priti je morala osvobodilna vojna, da je Dolenjska polno zadihala in zaživela...

Običajno danes Novo mesto, prijazno dolenjsko metropolo. Dolenjci so se pošteno borili za svobodo in danes lahko vsakomur s ponosom pokažejo, da so si z njo veliko priborili. To vam bo povedalo tudi Novo mesto, ki zdaj res zasluži to ime.

Pet let so Novomeščani krepko delali, da so odstranili sledove vojne. Potem so se z isto vztrajnostjo lotili obnove, pravzaprav novih gradenj. Ureditev kanalizacije, celotna obnova in ojačenje vodovoda, cesta od Kandije do Bršljina. Nekdanja Gorenja ali Ljubljanska vrata, ki so bila s stisnjeno cesto in klancem res prava vrata, so se spremenila v najlepši predel mesta. Ni tujca niti domačina, ki se ne bi ustavil tu in nameril fotoaparata na en ali drugi spomenik, na marmornate plošče z dve sto šestinštiridesetimi imeni v vojni padlih Novomeščanov. Število prebivalcev Novega mesta se je po vojni še enkrat povečalo. Osnovni šoli in gimnaziji se je pridružilo učiteljsiše, trgovska, vajenska, glasbena, administrativna, dopolnilna, pomožna in druge šole. Ob zeleni Krki je urejeno moderno kopališče — davna želja Novomeščanov. Po vojni je zrasla vrsta športnih igrišč. Urejeni parki dajejo mestu lep in privlačen videz. Da, danes je dolenjska metropola mesto cvetja in zelenja. Toda to še dolgo ni vse. Če govorimo o povojnem napredku Novega mesta, nikakor ne smemo prezreti njegove industrije.

KDO DANES NE POZNA IZDELKOV
TEKSTILNE TOVARNE NOVOTEKS

To je bil prvi industrijski objekt, ki je zrasel leta 1947 na bregu Krke v Bršljinu. Tekstilna tovarna Novoteks slovi zlasti po svojih kvalitetnih kamgarnih. Okoli milijon metrov tekstilnega blaga, večinoma volnenega, izdelajo letno v tej tovarni. Stotine novih vzorcev pošljejo vsako sezono na trg, vzorcev, ki ustrezajo okusu kupcev. Več sto ljudi, predvsem žensk je zaposlenih v tej tovarni. Rade delajo v svetlih, zračnih prostorih. Stroje, ki so še starejšega tipa, izpopolnjujejo vsako leto in izpod spret-



Od zgoraj navzdol: Igrišče odbojke v Zaki, kopališče, nova osnovna šola, nekaj novih stanovanjskih blokov

nih, urnih rok delavk prihaja čedalje več in čedalje boljše blago. Ko bo v drugi polovici letošnjega leta začela obratovati še predilnica česane volne, ki spada k tej tovarni, se bo proizvodnja Novoteksa povečala za polovico in bo postala ta tovarna največje industrijsko podjetje na Dolenjskem.



Od zgoraj navzdol: Tovarna industrije obutve, tovarna perila, zadružna mlekarina

Predilnica česane volne Novoteksa, ki bo stekla v Metliki, bo oskrbovala s to vrsto preje tudi druga podjetja v državi. Take predilnice v Sloveniji doslej še nismo imeli. Le 20 odstotkov preje bo tovarna predelala za svojo proizvodnjo, ostalo pa bo prodala drugim podjetjem, ki so sedaj navezana še na uvoz preje, namesto da

bi uvažala volno, to je surovino namesto polizdelka.

Še nekaj je vredno omembe pri tej tovarni. To je vzorna skrb za delavce. »Imamo najboljše in najcenejšo obratno menzo v okraju,« pravijo delavke. Zadnje čase so pričeli v tej menzi kuhati še enolončnice po 30 dinarjev obrok. To ceno pa bodo še znižali, če se bo povečalo število abonentov.

IZ SKROMNE ČEVLJARSKE DELAVNICE MODERNA INDUSTRIJA OBUTVE

Če vprašate knjigovodjo Horvata ali katerega od delavcev, ki so v tej tovarni že od začetka, to je od leta 1947, kako je mogla Industrija obutve tako hitro zrasti iz skromne čevljarke delavnice, odgovarjajo kratko: »Pridno in pošteno smo delali, dobička nismo delili, pa je šlo. Vse, kar smo ustvarili, smo dali za povečanje obrata.«

To podjetje je v pravem pomenu besede zrastlo iz lastnih sil. Danes izdelajo letno nad 100.000 parov čevljev. Kupcev nimajo le doma, pač pa tudi v inozemstvu — v ZDA, Poljski, Zahodni Nemčiji in drugod. Sredi dela za povečanje in modernizacijo proizvodnje je omahnil čisto nepričakovano duša tega podjetja — direktor Kovarik. Ta izguba jih je hudo prizadela. Toda sklenili so, da bodo tudi vnaprej delali tako, kakor jih je učil Kovarik. In delajo. Doseči hočejo vedno večjo proizvodnjo. In dosegli jo bodo. Novi prostori in novi stroji jim bodo to omogočili.

V DVEH LETIH DESETKRAT VEČ DELAVCEV

to je rekordna rast. V Novem mestu je to podjetje Moto montaža. Razvilo se je iz Agroservisa. Obratovati je začelo avgusta 1955 s 34 delavci, danes pa jih šteje že 350. Še letos pa bodo to število spet precej povečali. Sedem sto lahkih dostavnih avtomobilov bodo dali letos na trg in še vrsto drugih strojev.

TOVARNA ZDRAVIL »KRKA« JE PRVO INDUSTRIJSKO PODJETJE TE STROKE NA DOLENJSKEM

Zraslo je kar čez noč. O njem še Novomeščani veliko ne vedo, ker se tako hitro razvija, da tega ni mogoče sproti zasledovati. Zaposluje že okrog sto delavk in delavcev in na trgu se pojavlja vedno več zdravil in preparatov z etiketo te novomeške tovarne. Pravijo, da bodo dali na trg za več sto milijonov dinarjev zdravil, drugo leto pa še znatno več. Komaj so dobro pričeli, že mislijo na nove tovarniške prostore. Kar nejevoljni so, ker jim stroji prihajajo prepočasi. Toliko imajo naročil in volje za delo...

Iz malih obrtnih delavnic so zrasla še podjetja: »Oprema-les«, »Kovinar«, »Industrija perila«, ki je poprej zaposlevala nekaj desetih žensk, danes pa že nad 200. Po vojni je bilo ustanovljeno tudi Gradbeno podjetje »Pionir«, ki zaposluje v sezoni okrog 2000 delavcev, velika združna mlekarina itd.

Industrija je dala Novemu mestu svoj pečat — podlago njegovega nadaljnjega razvoja in nenehne rasti. Prinesla je novo življenje Dolenjski in njenim ljudem, ki jim nikoli več ne bo treba hoditi po svetu za kruhom.

P. Romanič



V svobodi se je Novo mesto razcvetelo



Sarajevo nekdanj in danes

Zaključne prireditve letošnjega izseljenskega tedna bodo, kakor smo že poročali, v Sarajevu, glavnem mestu Bosne in Hercegovine. Tam se bodo letos srečali rojaki iz vseh jugoslovanskih republik, ki pridejo na obisk v »stari kraj« in se bodo udeležili tudi izletov po Jugoslaviji in proslavo Izseljenskega tedna.

Zato je prav, da se danes prav na hitro malo sprehodimo po tem starodavnem mestu z vitkimi minareti in znamenito pet sto let staro Husrefbegovo džamijo ter še neštetiimi nemimi pričami preteklosti, ko so Bosni vladali turški mogočnejši. Kakor povedo zgodovinski zapiski, je Sarajevo leta 1262 ustanovil ogrski vojvoda Kotroman in ga imenoval Vrhbosna. Ko je Bosna pozneje prišla pod turško oblast, so ti mesto preimenovali v Sarajevo, kar po turško pomeni — dvorec ali palača.

Sarajevo je bilo petkrat požgano. Najhuje leta 1697, ko ga je dal zažgati avstrijski vojskovodja princ Eugen Savojski, ko je vpadel v Bosno. Takrat je pogorelo na desetine džamij (turških cerkev), katoliška cerkev, cele ulice s trgovinami in delavnicami, številni zgodovinski dokumenti itd. Leta 1875 je izbruhnila v Bosni vojna. Slovansko prebivalstvo — Srbi in Hrvati — je zahtevalo neodvisnost po zgledu Srbije, Bolgarske in že prej osvobojene Grčije. Res se je Bosna osvobodila turškega jarma, toda zaradi interesa evropske politike si je morala naložiti avstrijskega. V tistem času je postalo Sarajevo upravno in vojno središče avstrijskih okupacijskih oblasti in v tem tipičnem orientalskem mestu z nizkimi hišicami in vitkimi minareti so zrastle tudi številne zgradbe in mračne sive kasarne avstrijske vojske. Saj je bila temu mestu namenjena vloga odskočne deske za nadaljnja osvajanja proti vzhodu. Do tega pa ni prišlo, ker se je prej zrušilo avstrijsko cesarstvo.

Temu je bil neposreden povod dogodek, ki se je zgodil na nekem malem mostu čez reko Miljacko, ki skoraj ne zasluži imena reka, saj v poletni pripeki njena struga dostikrat skoraj po-

polnoma presahne. Na pločniku sta izdolbena odtiska dveh stopal, v spomin na mesto, od koder je 18-letni študent Gavrilo Princip l. 1914 s streli iz revolverja ubil avstrijskega nadvojvodo Ferdinanda in njegovo ženo Zofijo. Ta dogodek je v svetu odjeknil kakor grom z vedrega neba. Pokazal je, da Avstrija nima ničesar iskati v Bosni in postal povod — za prvo svetovno vojno.

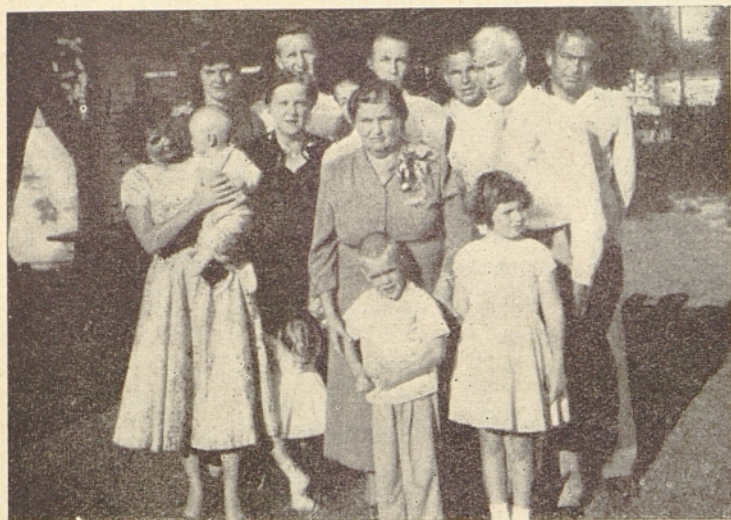
Danes je vse to že daleč. Za nami je druga svetovna vojna in po njej trinajst let svobodne Jugoslavije. Sarajevo je danes mesto, v katerem se najbolj izrazito prepletata Vzhod in Zahod in Zahod vedno bolj prevladuje. Nekdanji glavni mestni predel — znamenita Baš Čaršija, ki jo je dal zgraditi Isaj beg, da bi bila brezplačno prenočišče popotnikom, je danes le majhen brezpomemben del mesta, ki je za turiste sicer med najbolj zanimivimi, sicer pa brezpomemben. Sarajevočanom je pa najbolj važno tisto, kar nastaja, kar se gradi; tega pa je toliko, da bi bilo težko vse naštet. Nova železniška postaja, industrija v mestu in najbližji okolici, prva univerza v Bosni z več fakultetami, znanstvene ustanove, bolnice, gledališče, opera, radio postaja in filmski studiji.

Sele po drugi svetovni vojni je Sarajevo povezala železniška proga z drugimi predeli dežele, z Zagrebom in Beogradom. To je bila proga Samac—Sarajevo—Doboj—Banja Luka, ki jo je zgradila jugoslovanska mladina s prostovoljnimi delom. Zdaj je v gradnji še moderna avto cesta Sarajevo—Tuzla—Županja, ki bo povezala Bosno z avto cesto Ljubljana—Zagreb—Beograd. Nova sarajevska železniška postaja je najlepša v Jugoslaviji in spada tudi med najlepše v Evropi. Zgradili bodo še reprezentančno palačo Narodne skupščine, razne fakultete, knjižnice, moderne hotele in drugo. Na leto zgradijo tudi nad 2.000 modernih stanovanj, kar pa niti od daleč ne zadošča za potrebe prebivalstva, ki neprestano narašča.

Takšno je današnje Sarajevo, glavno mesto republike Bosne in Hercegovine. Če ga boste obiskali, boste prav gotovo odnesli iz njega prijetne in lepe spomine.

Zlata poroka

v Belleville, Ill.



Rojak Matt Cankar in soproga iz Belleville, Ill. v ZDA sta pred meseci praznovala zlato poroko. Na zgornji sliki so znanci in prijatelji, ki so v tako lepem številu prihiteli na njuno slavlje. Na spodnji sliki pa sta zlatoporočenca v krogu svoje družine. Sicer nekoliko pozno, tudi mi iskreno čestitamo. Na mnoga leta!

Prvo slovensko društvo v Westfaliji



Društvo »Ilirija«, ustanovljeno leta 1898 v Borbecku pri Essenu. Slika je iz leta 1903 ob blagoslovitvi društvene zastave. Zastava je bila izvezena s slovenskim besedilom in je med drugo svetovno vojno zgorela.



PO DOMAČI DEŽELI...

Nove pralnice z modernimi pralnimi stroji bodo zelo olajšale delo gospodinjam v zasavskih krajih. Na pobudo Zavoda za pospeševanje gospodinjstva in občinskih gospodinjstkih centrov bodo ustanovili moderno pralnico v Hrastniku. Zraven bo tudi krpalnica in posvetovalnica za žene, ki same šivajo. Ustanovili bodo tudi šiviljski in pletilski krožek za šolarje. Pralnice bodo dobili tudi v Radečah, v Krškem in Sevnici, kjer bodo uredili tudi delavsko menzo, mlečno restavracijo in šiviljsko posvetovalnico.

Otroški hišni svet imajo v Osijeku v neki veliki stanovanjski hiši. Člani tega sveta (8 otrok) bodo skrbeli za snago v hiši in opozarjali kolesarje pri vožnji skozi prehod med dvema ulicama, ker ima hiša prehodno dvorišče.

V kratkem bodo začeli z raziskovanji na Djerdapu, kjer naj bi Jugoslavija in Romunija skupno zgradili hidrocentralo, ki bo ena izmed največjih na svetu. Po sporazumu obeh vlad bodo jugoslovanski in romunski strokovnjaki skupno izdelali načrte za gradnjo te velikanske hidroelektrarne, obenem pa tudi predloge za izboljšanje plovbe na Donavi, za namakanje več sto tisoč hektarov zemlje itd. Gradnja te hidroelektrarne, ki bo dajala okrog dvanajst milijard kilovatnih ur električne energije, bo trajala okrog pet let. Zgrajen bo okrog 30 metrov visok jez, ki bo ustvaril novo umetno jezero, dolgo nad 100 kilometrov.

Tri šole so lani obnovili v kozjanski občini, in sicer v Bistrici ob Sotli, Polju ob Sotli in v Bučah. Letos pa bodo uredili prostore za šolo v Podsredi, ki doslej šole sploh še ni imela. Na Kozjanskem nameravajo gojiti tudi hmelj. Letos ga bodo posadili na površini 20 hektarov.

Drugi mednarodni spomladanski velesejem so aprila odprli v Zagrebu. Na velesejmu je razstavljalo nad 1500 domačih in inozemskih razstavljalcev.

Potočani se zahvaljujejo rojakom! Prosto-voljno gasilsko društvo v Loškem potoku je začelo graditi gasilski dom, za katerega so prispevali tudi ameriški rojaki, doma iz Loškega potoka, 47.000 dinarjev. Vsem darovalcem se Potočani in še posebej gasilci iz Loškega potoka topla zahvaljujejo!

375 novih društev s 50.000 člani je v zadnjih dveh letih ustanovila Zveza za telesno vzgojo »Partizan« Jugoslavije. Največ novih društev so ustanovili v Srbiji in to predvsem po vaseh. Poleg kmečke mladine se v telovadna društva »Partizana« vključuje tudi veliko delavcev, največ pa je dijakov in študentov. Teh je med 292.000 člani v 1387 društvih kar 166.000.

Pomlad na Zapricah

Pogled na Kranj, znano industrijsko mesto
Cesta na Bloke

Ribniški grad bodo obnovili. Turistično društvo v Ribnici je že dalo izdelati načrt za obnovitev tega gradu, ki je bil zgrajen v X. stoletju. V gradu bo muzej, v katerem bo nazorno prikazan tudi razvoj suhe robe; poleg bo knjižnica in še več drugih prostorov. V parku pred gradom pa bo letni kino, ki bo za Ribnico tudi lepa pridobitev.

Ob proslavi mednarodnega dneva otroške knjige so bile razdeljene nagrade za najboljše mladinska dela jugoslovanskih avtorjev. Nagrado je prejela za svoje življenjsko delo beograjska književnica Desanka Maksimović, za najboljšo otroško knjigo leta je bila nagrajena mlada slovenska književnica Ela Peroci, za najboljše ilustracije pa slovenska slikarica Marija Vogelnikova. Za najboljši mladinski roman, ki je izšel lani, sta prejela nagrado književnik Branko Čopić za delo »Orli zgodaj letijo« in pisatelj Tone Seliškar za roman »Tovariši«.

Izvor nafte tudi v Veržeju. Ob koncu marca so naleteli po večletnem iskanju v Veržeju na izredno bogato nahajališče nafte. Močan pritisk te dragocene tekočine brizga visoko v zrak in je trikrat močnejši, kakor je bil pri vrtini v Filovcih. Strokovnjaki so ugotovili, da je to doslej najboljše nafta in obenem tudi najmočnejša naftna žila v Pomurju.

Umrli je slovenski znanstvenik novomeški rojak dr. Rajko Nahtigal. Pokojni je bil znamenit jezikoslovec, ki je napisal mnogo razprav ter je užival velik sloves med znanstveniki na vzhodu in zahodu. Bil je do smrti častni predstojnik slovenskega inštituta ljubljanske univerze, katere soustanovitelj je bil.

Nad 90.000 potnikov je že popeljala nova vzpenjača, ki obratuje komaj nekaj mesecev, na zeleno Pohorje. Med potniki je bilo dosti gostov iz vse Slovenije in tudi iz drugih delov države. V sezoni se bo število obiskovalcev prelepega Pohorja prav gotovo še povečalo in bodo med turisti tudi inozemski obiskovalci naših lepih krajev.

V prvih dneh aprila je v Beogradu umrla znamenita srbska pisateljica Izidora Sekulić. Pokojna, ki je dočkala 81 let, je delovala kot pisateljica, esejistka in prevajalka nad 50 let. Bila je izredno izobražena. Poznala je kot redko kdo svetovno literaturo, predvsem slovensko.

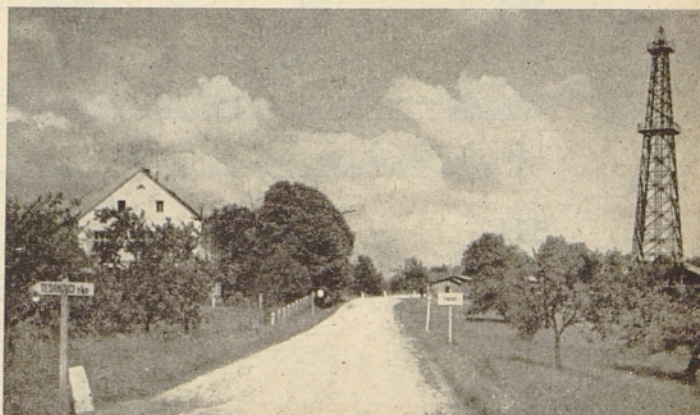
V Dolenjskem muzeju v Novem mestu so odprli razstavo izumitelju ladijskega vijaka Josipu Reslu, ki je svojo izumiteljsko življenjsko pot začel prav na bregovih reke Krke. Razstava je bila prirejena v spomin na nedavno stoletnico smrti tega znamenitega moža, ki je 40 let svojega življenja prebil v slovenskih krajih, kjer je zasnoval veliko svojih iznajdb ter tudi kot gozdar mnogo storil za smotrno gospodarjenje v gozdovih na Dolenjskem in v Slovenskem Primorju.

Na prvomajskem izletu

Mežica

Rimske Toplice

Naftno polje v Fokovcih v Prekmurju



Tomaž je bil kavelj

(Tri ribniške)

Dolgo je že tega, skoraj bo sto let. Vse drugače se je takrat vrtel svet tam pod Okamenelimi svati. Takrat sta še živela trški padar Bobek, ki so mu vsi rekali Sipca, in njegov prijatelj Tomaž s pridevkom Klun. Kaveljna sta bila oba, robata poštenjaka in šaljivca, ki jima ni bilo primere.

Pa se je zgodilo, da je pričelo Tomaža trgati po čeljustih. Menda se je prehladil, Sipca pa je trdil, da ima zob luknjo. Celo uro ga je s kleščami vlačil po sobi, pa mu je zob le razmajal. Sipco je bolela roka, Tomaža pa še zmeraj zob, zato se je nameril v Ljubljano, da poišče pravega zobodera. Ko se je tam razgledal po izložbah, je na zob že skoraj pozabil. Nenadno pa je v ozki ulici zagledal v nekem oknu vse polno klešč. Tedaj se mu je spomin posilil, čemu je pravzaprav napravil tako dolgo pot. Nasmehnil se je:

»Aha, tu bo te pravu!«

Da so bili poleg klešč razstavljeni tudi čevlji in kopita, tega Tomaž ni opazil.

Ponižno vstopi in vpraša, če tam pulijo zobe.

»O, seveda,« se je glasil odgovor, »pa še brez vseh bolečin!«

In že je sedel na trinožnem čevljarskem stolčku in sam mojster mu je navezal zob na dreto in pripomnil: »Le nategnite!«

Tomaž je stegnil glavo, kolikor se je le dalo. Tisti trenutek pa je začutil ob sedežu skelečo bolečino, kakor da bi ga bil kdo pičil s šivanko. Planil je pokonci, da je prevrnil vse okrog sebe, mojster pa je odvrget zdravilno šilo in hitel pobirat izruvani zob, ki se je z dreto vred zakotalil po prašnih tleh.

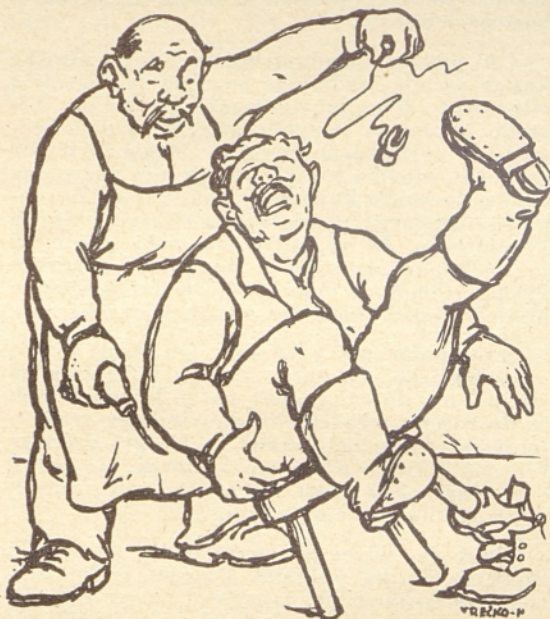
»Presnetu je imu velike korenine!« se je začudil Tomaž, božaje se po skelečem mestu. »Tle dol sem ga začutu... Kulku je pa za plačat?«

»Za vas samo en goldinar, oče.«

»Kaj, pr maj düš! Ribenški dohtar me je cejlu uro ulejku za zob, pa je rajtou dvejset krajcerju, tle bom pa za pet minut dajal goldinar? Sej jih ne dejlam!«

In vrgel mu je v naročje dve dvojachi, krvavo pljunil in zaprl vrata za seboj...

Še nekaj dni je v praznični obleki zadovoljno meril trške ulice, zakaj pred vrati je bila



Tisti trenutek pa je začutil zadaj skelečo bolečino

velika noč. Takrat pa ni, da bi se človek pokazal v zakrpanih hlačah.

V tistih časih so morali vsi Ribenčani za veliko noč v farovž k izpraševanju. In to vsako leto! Tomaž pa je bolj obrajal štarijo kot farovž in se je župniku vedno izmikal. Nazadnje pa ga je fajmošter le ujel in hočeš, nočeš, moral je v farovž k izpraševanju.

»No, Tomaž, pa mi povej, kakšna je sveta katoliška cerkev?« se je pričelo.

»Naša svetega Štefana je rjava, svetega Frančiška je rdeča, druge so pa vse be'jle.«

»Kako se pripravljáš k spovedi?«

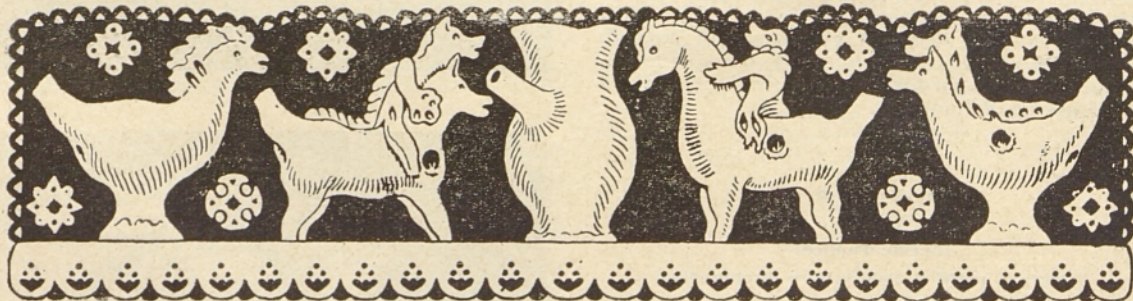
»Kot drugi. Ob zidu se ripsam do spovednice, to je vsa priprava.«

»Koliko je šest resnic?«

»Ne vem.«

»Saj ti povem, da jih je šest!«

»Dosti jih je, gospod, če jih je šest!«



»Kam je šel Kristus, ko je bil dvanajst let star?«

»I kam? V trinajsto leto!«

»Veš, Tomaž, še nekaj ti moram položiti na srce. Svojo ženo moraš spoštovati in rad imeti, ne pa zmeraj preklinjati nad njo! Ali ne veš, kaj je rekel sveti Pavel v svojih listih, da se mora ženo ljubiti in spoštovati?«

»Ja, gospod, ko bi bil imel sveti Pavel mojo babo, bi bil drugače pisal! Kaj bo on govoril o ženskah, ko je bil samec, jaz imam pa že tretjo! Bom pa jaz vendar bolj vedel kot on! Ta je bos!«

In je pustil spraševanje in je šel...

Pot mu je križal mladi Tanko, ki je zaskrbljeno hitel k sosеду.

Kaj se je zgodilo?

Oče mu je nenadno zbolel. Ker ni bilo pri roki Sipce, da bi mu bil puščal nezdravo kri, je ubožec pričel umirati. Sin, dober kristjan, je stekel k sosеду sposodit si blagoslovljeno svečo. Prižgano je držal umirajočemu, ki pa le ni hotel umreti. Mučil se je in mučil, čas je potekal, sveča se je krajšala. Pa se ojunaci sin in poprosi očeta: »Oče, dajte, dajte no umret, al svejča nej naša!«

In je zapustil oče to solz dolino. Že prvo noč pa je prišel strašit in razbijat po hiši. In to se je ponavljalo noč za nočjo, dokler se prikazen ni srečala s sinom.

»Kaj pa je, oče?«

»Veš, dragi sin, tisto parcelo za kozolcem sem prigoljufal, jo moraš vrniti, pa bom rešen!«, ga je poprosil oče.

Sinu pa to ni bilo kdo ve kako všeč.



Oče, dajte no umret, al' svejča nej naša!

»O, kej bom pa jest pol kosiu? Tejga pa že ne! Le ostanite v pekl', spočetka se vsak težku privadi! Potlej bo pa že šlu.«

In očeta ni bilo nikdar več nazaj.

Viktor Pirnat

PABERKI IZ DOMAČE KNJIŽEVNOSTI

Kdor samo tarna in vzdihuje, cvili,
otrokom se in starim babam smili.
A kdor je mož od pete do temena,
iz jekla vlit, izsekan iz kremena,
pogumno hodi vselej svojo pot,
nobeden ga ne straši trnjev plot,
pregraj on ne pozna in ne ovir
in skoz goščave sam si krči tir.
Zanaša se na svojo močno pest,
poslušna samo svojo dobro vest.
Če kdo korake drzno mu zastavi,
podere ga na tla in ga zadavi
in preko njega dalje spet koraka.
Glej to ti vzor je mojega junaka!

A. Aškerc, Zlatorog

...laže oponašati neuspehe
in slabo delo drugim, nego sam
kaj boljšega stvoriti.

Jos. Jurčič, Tugomir

Kedor je možak,
strupene se kupe ne brani,
sladke se nikdar ne upijani.

Sim. Gregorčič, Pesmi

Ko prvokrat vidiš človeka, ne sodi!
Kaj lice njegovo izreka, ne sodi.
Srce je globoko zakrito,
ne čuješ njegovega jeka.
Prenagljena glasna beseda
globoko mu rano zaseka.
In ko izrečena je sodba,
za rano ne najdeš več leka.
Poznaš li ti samega sebe?

A. Medved, Pesmi

Lepo je, da se govori
navdušeno za dom in poje,
še lepše pa se meni zdi,
če zanj gre vsak na delo svoje.

Jos. Stritar, Drobiz

Kdor ne zna uporabiti svojih duševnih moči
niti toliko, da bi svobodno mislil, ta ne sme biti
užaljen, če se mu reče suženj.

Spobodna misel I., 4.



Domovina

»VDOVA ROŠLINKA« V CLEVELANDU

Po večletnem premoru je priredilo dramsko društvo »Anton Verovšek« iz Clevelanda spet dramsko predstavo. 9. marca so uprizorili na odru Slovenskega delavskega doma na Waterloo Rd. Golarjevo štiridejansko kmečko igro »Vdova Rošlinka«. Poročila pravijo, da so se igralci dobro odrezali in je bilo smeha na koše. Posebno so se odlikovali Frances Ilc, Lojze Smrdel in Andy Božič, pa tudi Joyce Plemel in Karolina Zigman. Režiserka Bashelova je dobro razumela bistvo igre in tudi scenerija je bila dobro zamišljena. Lojze Kaferle je bil dober masker, Frank Česen pa odličen šepetalec. Udeležba je bila sijajna in vsi navzoči so odhajali domov samo z eno željo: še več takih in tako uspešnih predstav! Igra je pokazala, da zanimanje za lepe domače igre med ameriški rojaki še ni zaspalo.

SPOMLADANSKI KONCERT MLADINSKEGA PEVSKEGA ZBORA V CLEVELANDU

Mladinski pevski zbor pri Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd. v Clevelandu — Collinwoodu — je imel svoj spomladanski koncert 23. marca v SDD. Na koncertu so peli 26 slovenskih in dve angleški pesmi ter predvajali še nekaj glasbenih točk. Nastopili so zbor v celoti, deški zbor, sedem različnih ženskih oziroma dekliških duetov, dva pevska kvarteta, muzikalni duet ter solistka na harmoniko. V zboru pojejo — kakor znano — otroci drugega in tretjega, pa tudi že četrtega slovenskega rodu v ZDA, ki v glavnem ne znanjo slovenski govoriti, zelo radi pa pojejo pesmi svojih staršev in dedov ter jih tudi kar dobro izgovarjajo. Zbor vodi Joe Gregurinič. Kakor vedno, je tudi to pot koncert zelo dobro uspel. Poleg pevovodje imajo največje zasluge za uspeh zbora Štefi in Edwin Polšak ter predsednik zbora Joseph Bradač.



Marjo Jurjavčič iz Giraumonta, ki se je 17. maja 1943 smrtno ponesrečil v rudniku, star 16 let

GLASBENA MATICA PONOVILO »MARIJO MAGDALENO«

V nedeljo, 30. marca je ponovila clevelandska Glasbena matica v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. Massenetovo opero »Marija Magdalena«. Predvajali so jo v slovenščini. Naslovno vlogo je pela Anne Safred, druge glavne vloge pa June Price, John Perencevič in Frank Bradach. Tudi lani je imela Glasbena matica s to opero velik uspeh in zanimivo je, da je bila lanska slovenska uprizoritev te opere prva uprizoritev »Marije Magdalene« v Združenih državah sploh. Zbor je vodil in opero režiral znani slovenski zborovodja in operni pevec Anton Subelj.

DELO IN RAZVOJ KSKJ

Najstarejša slovenska bratška osrednja organizacija — Kranjsko-slovenska katoliška jednota (KSKJ) — s sedežem v Jolietu, Ill., ki je strogo katoliško-konservativne smeri, je imela 20. in 21. februarja svojo polletno sejo. O njej beremo v njenem glasilu, tedniku Glasilo KSKJ — Amerikanski Slo-

venec, da je organizacija imela 31. decembra 1957 v oddelku odraslih 30.607 članov, v mladinskem oddelku pa 15.106 članov, skupno torej 45.713 članov, kar je 166 članov in članic več kakor pred letom dni. Ti člani imajo pri svojih društvih 47.790 zavarovalnih polic (certifikatov) v vrednosti 37 milijonov 494.820 dolarjev. Lani je umrlo 360 članov KSKJ, kar je za 32 več kakor v letu 1956. Povprečna starost umrlih je bila 68.15 let. KSKJ ima skupno 172 krajevnih društev. Njeno čisto premoženje je znašalo 31. dec. 1957 skupno 11.874.184.44 dolarjev ter se je v lanskem letu povečalo za 527.348 dolarjev.

SLOVENSKI ODER V CLEVELANDU

Igralci Slovenskega odra v Clevelandu so uprizorili 9. marca v dvorani Slovenskega narodnega doma na St. Clair Ave. igro »Domačija ob Visli«. Vabila in program je ilustriral slovenski slikar France Gorše, režijo igre pa je vodil Milko Pust.

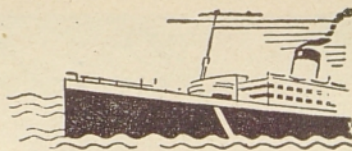
JUGOSLOVANSKI GENERALNI KONZULAT V PITTSBURGHU

V začetku marca je pričel poslovati v Pittsburghu generalni konzulat FLRJ. Od dne 1. aprila dalje so stalni prostori konzulata na naslovu Farmers Bank Building 301 Fifth ave. Pittsburgh, Pa. Pristojnost tega konzulata je za države Alabama, Kentucky, Mississippi, Ohio, Pennsylvania, Tennessee in West Virginija. S pričetkom dela tega konzulata je prenehala dosedanja funkcija častnega konzula v Pittsburgu.

ZLATI POROKI

Dne 2. februarja je bilo v Slovenskem domu v West Allisu praznično razpeloženje, kajti Frank in Lojzka Loncher iz Milwaukeeja sta proslavljala 50-letnico poroke. Čeprav ima Frank že 80 let, pleše kakor mlad fant. Zeni je obljubil

na tujih tleh



še najmanj 10 let zvestobe, tja do demantne poroke. — Dne 15. februarja pa sta praznovala v Slovenskem narodnem domu v Waukeganu (North Chicago) zlato poroko Anton in Johana Železnik. Dvorana je bila polna. Kvartet in solistka Millerjeva sta slavljenca zapela prigradne pesmi. Oba slavljenca sta doma iz Zaplane pri Vrhniki. Antonov oče je prišel v Ameriko že leta 1893, sin Anton pa leta 1901. Leta 1904 se je vrnil ter je moral v stari Avstriji — ker se ni ob roku javil k naboru, služiti vojake štiri leta. Leta 1908 se je oženil z Ivanka Dolenc in kmalu sta oba odšla v Ameriko. Tu sta se nastanila v North Chicago, kjer živita ves čas. Trije otroci (dva fanta in hčer) so še živi in so zdaj plačali vse stroške slavlja ob zlati poroki. Tudi »Rodna gruda« čestita rojakom in želi: še mnogo let!

KAMPANJA V KORIST PROSVETE

Število naročnikov slovenskih listov v Ameriki se stalno zmanjšuje: stari rojaki umirajo ali pa zaradi starosti ne vidijo več brati, mladi pa berejo samo angleško. Toda med Slovenci je še precej rojakov, ki bi bili lahko naročniki naših listov. Zaradi tega je največji slovenski dnevnik, čičaška »Prosveta«, spet razpisala akcijo (kampanjo) za zbiranje novih naročnikov z geslom: Podaljšajmo obstoj »Prosvete«! Akcija je pričela 1. aprila in cilj je pridobiti do 1. avgusta 400 novih naročnikov, mesečno torej po 100. »Prosveta« priporoča rojakom, naj list naročijo tudi za svoje in znance v stari domovini.

SLOVENSKI NARODNI DOM V BUENOS AIRESU

V Buenos Airesu so ustanovili na seji pododbora za zidanje doma Slovenskega podporne družstva iz Ville Devoto odbor za gradnjo Slovenskega narodnega doma v Buenos Airesu. O načrtih za gradnjo tega doma je poročal Viktor Černič.

Razpisali bodo med buenosaireškimi rojaki notranje posojilo v gradbenih bonih po 1000 pesosov. Novi gradbeni odbor ima 16 članov, samih znanih javnih delavcev med argentinskimi Slovenci. Na prvem mestu je znani slovenski podjetnik in baritonist Angel Hrovatin.

SOSTARKOV SLAVNOSTNI KONCERT V CHICAGU

V nedeljo, 23. marca je bil v American dvorani v Chicagu, Ill., slavnostni koncert ob proslavi 20-letnice udejstvovanja jugoslovanskega opernega peva Dragutina Šoštarka na opernem in koncertnem odru. Šoštarko je v teh 20 letih nastopal v Zagrebu ter drugih mestih naše države, v raznih evropskih mestih in v Južni Ameriki, zdaj pa je že več let v Chicagu. Na sporedu so sodelovali še tudi drugi operni pevci, kakor Heloise Husch, Joseph Cuero in Grace Nesbit, člani operne skupine »Savanne«. Iz hvaležnosti za Šoštarkovo sodelovanje so na koncertu sodelovali tudi pevski zbori »Prešern« iz Chicaga ter hrvatska zbor »Zora« in »Hrvatska«, tako da so bile na koncertu slovenske, hrvaške, angleške in druge pesmi — res nekaj mednarodni koncert! Šoštarko bo letos nastopil še na raznih koncertih jugoslovan-

skih rojakov, tako na 50-letnici društva »Sokol« št. 98 in na 55-letnici društva »Triglav-Zora« v La Sallu, Ill.

KULTURNE PRIREDITVE V CLEVELANDU

Poleg igre dramskega društva »Anton Verovšek«, koncerta Mladinskega pevskega zbora pri SDD in ponovitve opere »Marija Magdalena« po clevelandski Glasbeni matici, o katerih poročamo posebej, so bile v Clevelandu v aprilu in maju še naslednje slovenske kulturne prireditve, za katere še nimamo podrobnih poročil: 13. aprila je bil spomladanski koncert pevskega društva »Slovan« v Ameriško-jugoslovanskem centru na Recher Ave v Euclidu; 20. aprila je imelo svoj spomladanski koncert pevskega društvo »Jadran« v Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd.; 27. aprila je bil v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. koncert pevskega zbora »Zarja«, ki je v drugem delu koncerta uprizorilo v angleščini opereto »Spoiling the brot«, a 4. maja je imel svoj koncert v dvorani Sachsenheim na Denison Ave. na zahodni strani Clevelanda pevskega zbora »Triglav« iz Clevelanda. O teh prireditvah bomo poročali še podrobneje, ko dobimo poročila.



Rudarsko naselje v Herlerheide v Holandiji

Rojaki pišejo...

GLENDALÉ, L. I. N. Y.

Sporočamo Vam žalostno vest, ki ste jo najbrž medtem prejeli tudi že iz drugih virov, da je umrl naš splošno znani in spoštovani rojak in moj osební dolgoletni dobri in nadvse ljubeznivi prijatelj Avgust Kollander. Vsi, ki smo ga poznali, ga ne bomo nikoli pozabili. Na tem mestu Vas prosim, da vsem njegovim sorodnikom in prijateljem izrečete moje prav iskreno sožalje!

»Rodna gruda« se mi v resnici ysestransko zelo dopade ter jo z veseljem vsakomur priporočam.

A. F. Soet

SHEBOYGAN, VISC.

Pošiljam Vam po M. O. tri dolarje kot naročnino za Rodno grudo, obenem Vam sporočam, da je umrl naročnik Vaše revije Anton Žmavc. Rodna gruda je pa res lepa v »novi obleki«, to je njen novi ovitek. Rada jo čitam, le škoda, da tako pozno prihaja k nam. Zahvaljujem se Vam, da mi je niste ustavili. S toplimi pozdravi

Mary Sigale

ESSEN, ALTENESEN,
DEUTSCHLAND

Tukaj v Nemčiji nas je precej izseljencev, ki z velikim zanimanjem čitamo Rodno grudo in koledar. Članki v Izseljenskem koledarju so zelo zanimivi. Lepo pozdravljeni.

Dominik Korošec

OLE ELUM, WASH.

Obnavljam naročnino za Rodno grudo in toplo pozdravljam vse v uredništvu.

Raymond Kladnik

ROCK SPRINGS, WYOMING

Priloženo Vam pošiljam 3 dolarje za naročnino Rodne grude. Pozdravljeni!

Thomas Kos

SYDNEY, AUSTRALIA

Prilagam Vam naročnino za koledar, ki je nadvse lep vsebinsko, še lepša je pa oprema in fotografski posnetki.

Antonia Vodopivec

JOHNSTOWN, PA.

Hvala Vam za Rodno grudo, prosim, da mi jo pošiljate še vnaprej. Rada jo imam, saj mi vedri težke dni. Stara sem 74 let in zelo osamela ter žalostna. Še vedno jokam za sinom, ki mi je umrl leta 1956. Bil je policist, lep fant in zelo dober zame. Vam vsem želim več sreče, kakor jo je bilo usojeno meni.

Frances Gabrenja

HERMINIE, PA.

Po poštni nakaznici Vam pošiljam 6 dolarjev kot naročnino za Rodno grudo zame in za rojaka Franka Vozel. Oprostite, da sva malo zakasnila. Rodna gruda je zares zanimiva in jo z veseljem prebiramo, saj prinaša zanimive članke in tako lepe slike. S tem utrjuje naše vezi z drago domovino, kar smo dolgo pogrešali. Tudi letošnji koledar je zanimiv. Njegove slike te kar v duhu ponesejo nazaj v rojstno domovino.

Theresa Batis

AURORA, ILL.

Za naročnino revije pošiljam 6 dolarjev. Zelo sem Vam hvaležna, da mi niste ustavili pošiljanja Rodne grude, ker se je zelo veselim, kadar pride, in čutim, kot da sem dobila košček domače zemlje. Le to nestrno pričakujem, kdaj bo v njej kaj slik iz okolice Cerkniškega jezera — morda Grahovo — moja rojstna vas, kjer so v zadnji vojni naši fantje pošteno namlatili Italijane. Le še veliko napišite o partizanih. Zelo me veseli Vaš napredek. Ko sem bila jaz še doma, ni bilo tam nobene tovarne. Živelí smo samo od tega, kar smo pridelali. Kaj bi dala, ko bi si mogla odtrgati vsaj deset let in bi lahko prišla tudi jaz še enkrat pogledat svoj rojstni kraj. Pa leta in čas teko naprej, ne oziraje se na naše želje in spomine. Želim Vam vso srečo!

Frances Kranjc

BARBERTON, OHIO

Pošiljam Vam naročnino za Rodno grudo. Z veseljem jo čitam. Posebno moj sin vso pregleđa in ker ne zna dobro slovensko, mu jaz tolmačim. Moj sin je obiskal mojo rojstno domovino leta 1956. Obiskal je mojo mamo v Podpeči in očetov rojstni dom na Vrhniki. Bil je tudi na Triglavu in v Postojnski jami. Stiri mesece je potoval po Evropi in videl veliko krajev, a najbolj všeč mu je Slovenija, zato tudi Rodno grudo s takšnim zanimanjem prebira.

Pošiljam Vam po nakaznici 5 dolarjev, zame za enoletno naročnino, kolikor bi pa ostalo, Vas prosim, če bi poslali nekaj številk tega lepega lista moji mami v Podpeč.

Frances Gabrosek

LIBRARY, PA.

Naročam Vaš lepi list Rodna gruda. Prosim, sporočite mi, koliko stane celoletna naročnina.

Frank Ambrozich

WAUKEGAN, ILL.

Zelo so nam všeč slike, ki nam jih prinaša Rodna gruda. Morda se Vam ob priložnosti posreči dobiti kakšno sliko iz Laškega, kjer je moj rojstni kraj. Posebno bi bil lep hrib — Hum z razvalinami gradu Celjskih grofov.

Mary Stanovnik

(V aprilski številki naše revije objavljamo fotografijo Laškega ter z veseljem ugotavljamo, da smo s tem prav gotovo ustregli Vam kakor tudi drugim rojakom, ki so doma iz tega našega prijaznega kraja! — Op. uredništva.)

CHICAGO, ILL.

Pošiljam Vam nakaznico za 11 dolarjev, to sta dve naročnini za Rodno grudo in dve naročnini za koledar za leto 1959 zame in za prijateljico Anno Kosich.

Januarska Rodna gruda je res zanimiva in polna lepega čtiva. Posebno lepa je prva stran. Tudi koledar je zanimiv. Jaz živim tukaj že 46 let, težko pišem v slovenščini. Če ne bi slovensko brala, bi čisto pozabila lepo govorico moje drage matere. Prísrčno Vas pozdravljam!

Anna Buc



Lojze Perko: Materina sreča

LINTON, IND.

Sporočam Vam, da sem prejela vse številke Rodne grude, ki ste mi jih naknadno poslali, ker so se lani prve izgubile. Lepa hvala za uslugo! Prav tako sem prejela tudi letošnji Izseljenski koledar. Rodna gruda in koledar sta zelo lepa.

Tukaj je zdaj slabo za delavce, ki jih odslavlajo od dela. Tudi za nas stare je slabo z našo majhno socialno zavarovalnico. Pa mi stari smo bili vedno navajeni zadovoljiti se z malim, toda mladina hoče več. Zanje bo res hudo.

Jennie Dolence

CLEVELAND, OHIO

Pošiljam Vam 10 dolarjev, to sta naročnini za Rodno grudo za mrs. Anno Jerina in mrs. Mary Kravos. Poleg prilagam tudi svojo naročnino, ker ne vem prav, koliko dolgujem, pošiljam zase 4 dolarje. Kolikor ostane, naj bo za tiskovni sklad. Ker sem nekaj bolan, Vam prihodnjič pišem več.

Jos. F. Durn

ASTORIA, LONG ISLAND

Res prinaša Rodna gruda nam izseljencem po svetu mnogo razvedrila. Jaz vse preberem v njej od začetka do zadnje strani. Včasih še po dvakrat ter marsikaj izvem, kaj se godi po drugih državah med našimi rojaki. Želim listu še večjega uspeha, da bi izhajal enkrat na teden, ne pa samo enkrat na mesec. Pošiljam Vam 5 dolarjev za naročnino, ostalo pa naj bo za podporo listu. Pozdravljam vse v domovini, posebno še v lepi Gorenjski, kjer je tudi meni tekla zibelka.

Angela Wapotic

LADYSMITH, CANADA

Pošiljam Vam naročnino za Rodno grudo in Vam zraven še napišem nekaj vrstic o sebi. V te kraje sem prišla že leta 1928. Tudi moji obe sestri, ki sta tudi naročeni na Rodno grudo, živita v bližini. Moj mož, kakor takrat večina Slovencev, je bil rudar. Kmalu je prišla gospodarska

kriza in delali so le pet šihotov na dva tedna. Kupila sva si skromen dom na deželi in redila nekaj prašičev, kokoši in kravo — tako sva trdo garala, za skromno vsakdanje življenje. Res vam ne morem dosti lepega povedati o — zlati Ameriki. Toda dokler sva bila oba, je še šlo, zdaj pa samevam že tri leta in prenašam žalostno vdovsko življenje. Zelo rada bi kdaj videla v Rodni grudi kakšno sliko iz Vojnika, kjer sem preživela lepa mlada leta, pa iz Mokronoga in Škocjana na Dolenjskem. Mislila sem, da bom prišla kaj na obisk v domovino, kjer imam sestro in brata, pa mi zdravje ne dopušča. Toda upanja še nisem izgubila. Prav lepe pozdrave!

Rozalia Drem

(Torej sliko Mokronoga ste medtem že prejeli kot prilogo k tretji številki lista. Prav gotovo Vam ugaja? Tudi Škocjan smo že objavili. Povedati Vam moramo, da imamo za objavc pripravljenih še nekaj prav lepih slik iz tega prijaznega dolenjskega kraja — Uredništvo.)



»A, treba bo pogledati v kozolec, kaj je gori novega,« se je oglasil Tone. Z vso silo je udaril dvakrat s čevljem v steber. Nič! Le zdelo se mu je, da je zaškrtalo nekaj gori v križu. »Kakšen zlomek škrtla pod streho!« je viknil navzgor. Slekkel je suknjo, se zavihtel v kozolec in bil v trenutku pri križu pod streho. Oprezno je iztegnil roko, hoteč otipati, kaj je za stebrovjem. Pa jo je takoj odtegnil, ker sta dve veliki podgani cvilec skočili izza križa v streho. Te ostudne živali so ga tako oplašile, da ni več brskal po podganjih gnezdih. Trudil se je, da bi videl, kaj je tam zgoraj. Cela mreža gostih pajčevin je bila razpeta med stebrom in poprečnim tramom in med streho, za križem pa tema, kakor bi gledal v dimnik. Duh strešnega prahu, pomešan z drugim nerazločnim vonjem, mu bije v nos. Ugibal je, kaj bi storil ter nekaj časa tako čepel pod streho sključen, globoko dihal in prhal skozi nos.

Kar ga je poklical Cijazovec: »Pusti, Tone, za danes kozolec, velika nedelja je! Podganji namrkaj vendar ne prideluje v kozolcu tolarjev, da bi jih metal na zemljo. Sam bog ve, od kod se jemljejo!«

Berač Devs pa se je domislil, da je zdaj prišla njegova ura. Sladkobno gledaje na Cijazovčeve ljudi je naredil kratko pridigo, v kateri jim je narisal satana, kako preži na nas in na naše duše, kakor so prav danes na leci pridigali gospod župnik. In da bi malo uščipnil Cijazovca, je zavpil, da to ni denar od boga, ampak da z njim sam peklenski kralj izkuša človeško lahkomišelnost. Povedal je tudi, kako se najlaže odžene izkušnjava, to je, da se tisto, kar ni pošteno pridobljeno, da gospodu župniku, naj obrnejo v božje namene. Prav tako pa je tudi veljavno, ako ta denar podarite revežem, zakaj zapisano je: kar ste dali siromakom, ste podarili meni.

Tako je končal Devs svojo pridigo ter si otrnil umišljeno solzo.

Cijazovka in Lenka sta odprtih ust strmeli v berača, Kruljčev Peter pa je odobravajoče prikimal. Njegov zaključek pa ni bil všeč Cijazovcu, kajti mož je imel svoje gospodarske misli, ki se vselej ne ujemajo dosledno s svetim evangelijem. Zamrmral je Devsu, da človek, ki sam pobira od hiše do hiše davek, ne potrebuje denarja in da je tudi zapisano: ne želi svojega bližnjega blaga!

In ne meneč se za berača, je vtaknil oba tolarja v žep ter se napotil proti hiši. Tudi ostali so se razkropili.

Prišel je tisti blaženi velikonedeljski poldan, ko skoraj na vsako gabrovsko mizo priroma sklada ogromne obsežnosti, v kateri se kadi neka gosta juha, podobna sivemu morju, ki ga pokriva tanka meglica. In kakor veseli mornarji drzno vlečejo včasih some in druge roparje iz morja v ladje, tako so tisto opoldne Gabrovčani zadovoljnih obrazov vlekli krlhlje svinskih ušes iz tistega sivega morja in zalagali v usta. Imeli so zanimivo snov za svoje pogovore, kajti novica, da padajo pri Cijazovčevem kozolcu tolarji z neba, se je bila že raznesla po vasi.

Čim bolj premišljujejo svet, tem prej spoznate, kako modro je ustvarjen. Na primer: V vasi se ne tiskajo časopisi, tudi niso hiše zvezane s telegrafsko ali telefonsko žico, in vendar gre novica po bliskovito od hiše do hiše. Pojdite se solit, vi izumitelji novih občil in pred vsemi drugimi ti bahavi in slepce za nos vodeči Edison. V vasi prav lahko prebijemo brez vaših vražjih naprav, ker je v vsaki vasi neka višja previdnost nastavila več oseb, da z neznansko hitrostjo raznesejo to, kar mora po božji volji postati last vse soseske. V Gabrovcu je višja previdnost za raznašalca novic v prvo vrsto postavila berača Devsa. Ta apostol resnice je tisto popoldne otrešel prah s svojih nog in sopihal v hribovske predele gabrovške župnije. Ko je od hiše do hiše pobiral potico in pirhe, je obenem z gorečo besedo oznanjal čudno novico strmečim hribovcem. Po dolini pa so razširili vest o čudežu Cijazovčevi ženski in pa tesar Kruljec, ki je obdedoval v Smoletovi gostilni.

Tako so tekli torej pogovori o čudnem dogodku po vseh gabrovških hišah; vaščani so se še zato tako zelo zamaknili vanj, ker so imeli lepo priložnost, pripletati k njemu današnjo župnikovo pridigo o hudiču in peklju, ki prepletata vse misli gabrovških vernikov. Nekateri liberalni Gabrovčani — tudi taka ljulka se že nahaja v vasi — so sicer trdili, da to vse skupaj nič ni, da se ni zgodil noben čudež in da hudič ni tako kosmat, kakor ga slikajo. Pa ti so ostali v ogromni manjšini in še ozmerjani so bili za razkolnike in krivoverce.

Če smo poprej rekli, da so kazali Gabrovčani pri kosilu zadovoljne obraze, se to nanaša torej edino na ono, kar je bilo v skledi in deloma na župnikovo pridigo, nikakor pa ne na Cijazovčeve tolarje. Kajti te tolarje so nekateri prav zavidali Cijazovcu. Posebno hribovci so bili nejevoljni, da pada denar šele pri dolinskem kozolcu na zemljo, ko ima po človeški pameti z nebes k hribovskim kozolcem vsakor krajšo pot. Tako je dogodek pri Cijazovčevem kozolcu močno razburil vse vaščane.

IV.

Tisto popoldne je Tone po kratkem premisleku sklenil, da se denarja, ki ga sme po vseobčem mnenju brez kvara vzeti cerkev, berač in cesar, tudi krčmar Smole ne bo branil. In kar gnalo ga je v gostilno. Za vino sicer ni maral, toda zjutraj je videl, da je prišla Daničeva Rezika iz Ljubljane. Z Reziko že ni govoril, kar ju je tistega jesenskega večera zasačil njegov oče. Da bi mogel danes v gostilni z njo govoriti, tega ni pričakoval, toda vsaj videl bi jo rad in jo pozdravil s pogledom. Tone je bil glede denarja navadno popolnoma na suhem in tako še misliti ni mogel na gostilno, pa čeprav bi tam sedele same rusalke. Ko bi ne našel dopoldne pri domačem kozolcu tolarja, ne bi mogel tja. Tako je v tistem dogodku videl skoraj prst božji, ki mu kaže pot k Smoletu. Vendar si podnevi ni upal tja, ker bi ljudje preveč stikali z glavo in govorili neumnosti o tolarjih ter bi njegov prihod v gostilno spravili še z dekletom v zvezo. Zato je rajši počakal noči.

Trden mrak, ki je zavratno skrival v svojih krilih strašno gorje, je že dolgo ležal na zemlji, ko je Tone prestopil prag Smoletove gostilne. V hiši je naletel na pet pivcev, ki so se ločili po tem, kar je kdo pil, v dve gruč: dva možaka sta sedela v kotu za mizo za litrom vina, drugi trije pa pri majhni mizi poleg peči pri žganju. Tone na velikonočno nedeljo ni pričakoval toliko gostov. Zato se je nekako presečen ozrl po sobi, ko je zapiral za seboj vrata in kar postal je za trenutek, kakor da bi ugal, ali naj bi šel naprej ali ne. Nenavadnemu gostu je Smole hitro obrisal vogal velike mize, kjer sta že sedela dva pivca.

Smoletovka je prinesla vina, Tone je radovedno pogledal po družbi, kakor da bi hotel s pogledom poprositi: Odpustite mi ljudje božji, da sem tudi jaz tukaj. Vse goste je poznal, vsi so bili zgolj Gabrovčani.

Poleg njega je sedel župan Martan, 40-letnik poštenega in umnega obraza. Ta mož velja v Gabrovcu za zelo premetenega in uživa v dolini mnogo ugleda. Navadno pred vsakega ne trosi biserov svojega uma, le včasih postane široke volje in zasoli besedo, da bi se ob njej zamislil sam Salomon. Ti čednosti naj dičita vsakega človeka, tako pravi Martan. Njegova samozavestnost sega celo tako daleč, da je že večkrat rekel, da je škoda zanj, ker ga oče ni dal v višje šole, zakaj ko bi bil on postal dohtar, bi marsikatera krivica izginila s sveta. Nasproti mu sedeči prijatelj in sosed Maren pa je zelo ponošen, potr in iztrkan kmet, ki se Martana drži kakor senca, čeprav ni niti senca njegove modrosti. Od zafrakeljskih gostov pri peči pa smo Kruljčevega Petra videli že dopoldne pri Cijazovčevem kozolcu; druga dva gosta

pa sta hribovca Luka Kozlevčar in mladi Anžič. Slednji ima tehtne vzroke, da hodi v dolino. Prvič ga mika Cijazovčeva Lenka, drugič je pa godec in pri cerkvenih slavnostih gode na koru v cerkvi, zaradi česar je ugleden tudi pri dolincih. Nekoč v svojih pastirskih letih je namreč našel kraj ceste staro trobento, ki so jo po gabrovški dolini potujoči vojaki odvrgli ali izgubili in nato se je naučil toliko trobiti, da so ga vtaknili h godbi, ko je bil zaprisežen na vojaške postave. Tretji zafrakeljski gost Luka Kozlevčar je pa tisti, ki je bil že hribovski kandidat za županski stol. To je visok in krepk gorjanec zabuhlega obraza in silnih ramen, ki glede ostroumja gotovo dosega Martana, četudi se ni sprehajal po šolah in ne zna brati knjig. Nocoj je bil zelo razburjen, kakor človek, ki mu ni nič vseč današnji pogovor.

Ko pa je Tone sedel, se je Kozlevčar dvignil, vrgel nekaj krajcarjev pred Smoleta na mizo ter zaklical Martanu: »To ti povem, Martane! Nizko boste sedli dolinci, ker hočete visoko letati. Šiba božja vas zadene, ker ste prevzetni in krivični in nimate v sebi trohe poštenja. Vi hočete biti prvi v soseski, zato vas bo bog udaril, ker ta nas je ustvaril vse enake.«

Oh, kako trde so bile te Kozlevčarjeve besede. No, tudi Martan ni iz onega korena, ki se poklada živini; glasno in zložno odrine besedo, kakor bi jo dvakrat podčrtal, in nasprotniku, če ni Kozlevčar, zaleđeni na duši in odgovor mu kar zamre na ustnicah!

»A v čem je naša prevzetnost in krivica, to mi dokaži, Luka!« je vzplamtel Martan in Tone je po tem govoru spoznal, da obdelujejo široko polje domačega prepira.

»Ne boš, Luka, nikdar ne boste hribovci ravnopravni z nami dolinci. Vi ste bili v soseski od nekdanj rep in to ostanete na vekov veke!«

Ob takih strašnih besedah je Kozlevčarju za trenutek zastala pamet in ničesar ni golknil, vzel je svojo palico in ves omotičen stopil proti vratom.

Ko je Martan videl, da ga je premagal, je zavil svojo misel v mirnejše besede ter rekel: »Prav praviš, Luka, da smo vsi ustvarjeni enako, ker vsak pride gol na svet in vsak mora umreti. Vsak izkuša goloto, katero je prinesel na svet, pokriti kakor more. Vi jo hočete pokriti na našo škodo. Čudno, da se še niste domislili, naj delimo z vami po zakonih ravnopravnosti svoje travnike, ker v vaših hribih travnikov ni. Ampak to povej, Luka, svojim hribovcem: Prej pride antikrist in prej bo sveta konec, kakor pa mi odnehamo le za bilko od svojih pravic. To ti povem jaz, ki sem župan te soseske. Zakaj tega vam ne pozabimo nikdar, da ste vodo spuščali na naše njive.«

»Mi nismo stražili nebeskih vod in vaših njiv,« tako je zaklical Martanu Kozlevčar stoječ pri vratih. »Zato tudi nismo krivi poplave, s katero vas je bog hotel kaznovati in vas tudi še bo. Ker pa že imenuješ antikrista, ti rečem Martan: Ne kliči pošasti, da se ti ne odzove; bog ve, če že ne stika po dolini in se ne dviga dan, ki napravi konec vašemu napuhu. In ker sva že danes prišla skupaj pod eno streho, ti povem še to: s takšnim brezbožnim zarodom, kakršen ste vi, mi hribovci ne maramo imeti nobenega stika več. Naša pota morajo iti na veke narazen. Če je bog v starih časih dovolil

stiskanim Izraelcem, da so se odtrgali od Davida in Salomona, ki sta bila božja maziljenca, tedaj tudi nam hribovcem ne bo štel za greh, ako pri naših postavnih oblastvih zahtevamo razdelitev občine in svoje lastno županstvo za hribovske dele naše soseske. Ako obrnemo hrbet tebi, ki si tukaj župan, pa te ni mazilil bog, ampak —»

Nismo si upali zapisati poslednjih Kozlevčarjevih besed, ki jih je izpustil že med vrati. Tako trpke in ostudne izraze sta rodila domači prepir in nesloga. Kozlevčar je ves v ognju zaloputnil vrata za seboj in Martan si je pogladil glavo, kakor da jo hoče očistiti nesnage in potolažiti, ker je nanesel Luka toliko sramote nanjo.

Da bi pregnal neprijetni molk in napeljal pogovor na kaj drugega, je gostilničar Smole pohvalil gabrovške godce, kako lepo so igrali včeraj pri procesiji in danes pri službi božji.

»Srce človeku kar poskakuje od veselja, kadar jih sliši,« je vneto pritrdila Smoletovka, ki živi vedno v krščanskem soglasju s svojim možem.

»Naš Anžič, ta pa zna, se ni zastoj šolal pri vojakih,« je dodal Smole, da bi popravil neprijazen izraz, ki je bil razlit mlademu hribovcu po obrazu. Anžič si je pogladil brke, pohvala mu je bila všeč.

»I, glej ga, ti, mladi Anžič,« se je oglasil Maren, da bi razvedril sebe in prijatelja Martana, »tam pri vojakih si gotovo godel visoki gospodi, a?«

»Generalom sem godel pri kosilu in pri večerji,« je kratko odgovoril slavljenelec z umetniško samozavestjo.

»To pa že ... da, seveda!« je momljal Maren ter prižgal pipo. In pogledal je na Martana, kakor bi ga hotel vprašati, ali je prav, da se meni s hribovcem.

»Ti, Anžič,« je vprašal zdajci Kruljčev Peter, ki je prijatelj poštenega pomenka in sovražnik prepиров, »ali generali tudi kaj molijo pred jedjo in po jedi?«

»Vojaku ni treba moliti.«

»Kaj, ni mu treba moliti?« se je Peter začudil.

»Zato mu ni treba moliti, ker je bog nune ustvaril za to, da molijo zanj. Saj nune drugega dela nimajo,« je pojasnil Anžič.

»Anžič rad kako obrovsko pove,« je pošepnila Tonetu Smoletova, zadovoljna, da se je pogovor speljal v tako gladke kolesnice.

»Anžič,« je povzel tesar, ki je poleg molitve bil tudi ljubitelj godbe in je vedno bil radoveden, kako se kaj živi po svetu. »Anžič, saj vem, da sam nisi godel, ampak vas je bilo več, morda trije ali pa štirje, ali pa nemara še več.«

»Po štirideset nas je bilo.«

»Joj, to ste piskali in godli, da je bilo strah! Kaj so vam pa generali dali za to? Ali so vam kaj pustili v skledi?«

Anžiču se ni zdelo vredno odgovarjati preprostemu človeku, zato se je Maren obregnil na tesarja ter ga poučil, da pri vojakih ne godejo za ostanke v skledi.

Tem pomenkom je naredil konec nekakšen šum v veži. Pivci so dvignili glave in prisluhnili. Oddaljena stranska vrata so zaškrtala in se zaprla. Zaslišalo se je tavanje po veži, tipanje po vratih in pritajeno žensko hihitanje.

»Naši punc! sta!« je dejala Smoletova in šla odpirat vrata.

Tone se je presedel na stolu, vtaknil desnico za telovnik, pod katerim mu je silno bilo srce.

V.

»A, glej jih, česa sta se spomnili! Prav je tako. To se danes spodobi!« je dejal Smole in vzel deklicama krožnika, ki sta bila zvrhana velikonočnega kolača.

»Saj sem jima že poprej naročila, pa se tako dolgo nista upali. Zdaj pa le posedita nekoliko pri nas!« je rekla Smoletova in sedla k mizi, ki je stala precej pri vratih, menda za berače in druge sramežljive ljudi. Deklici sta sedli ob njej, Rezika je sedla poleg tete ter ji položila roko na ramo. Njena usta so se brezskrbno smejala, svetle oči pa so zvedavo begale po sobi, kakor da jih vse zanima, pa jim je vse novo in čudno. Ustavile so se na Tonetu in sramežljiva rdečica je obarvala njena lica. Od kod ta smelost! si je mislil Tone. Take Rezike ni še nikdar videl. Zrasla je in se iz pohlevne cvetke razvila v bujno rožo. Globoko jo je pogledal in ona mu je vrnila pogled. Njemu pa je bilo čudno prijetno pri srcu in sam ni prav vedel, kaj se godi z njim. Kmetje so nategnili vratove in si ogledovali dekle, no kakor bi bili zadeli ob bleščeče sonce, so hitro odtegnili oči. Potem pa je Polonca stopila pred sestrično, da bi jo skrila zvedavim pogledom.

Po sobi se je razlil blažen mir, kjer je še maloprej vihral prepir in burni razgovor. Ko so kmetje molčali in bolj ali manj sramežljivo segali po kolaču, je nastalo v gruča za vrati nežno pretrgano šepetanje. Rezika je privlekla iz žepa kos potice in jo dala teti. Umna krčmarica je začutila potrebo, da bi to vseobče strmenje z nečim nadomestila in svoja čustva izlila v besede.

»Obe sta naši,« je govorila, »obe sta zrasli pod našo streho in obe imamo enako radi. Ta je bila po svečnici stara 17 let (Smoletovka je popravila svoji hčerki šopek las, ki ji je ušel na lice), ta jih bo pa tam o svetem Mihaelu devetnajst. (Smoletovka je pogladila Reziko po glavi in jo pritegnila še bliže k svoji rami.) Poldrugo leto sta narazen. Obe sta pridni, uboga pa še raje ta iz mesta, kakor naša.«

Rezika je po mačje z licem in nosom podrgnila po tetini rami v zahvalo za njeno pohvalo. Polonica pa je sklonila glavo k sestrični, češ, ne zavidam ti tolike ljubezni. In materi je pošepnila: »Ali jaz ne ubogam?«

»Včasih tudi katero preslišiš; posebno pa vodo nerada nosiš in tam pozimi te nikakor nisem mogla pripraviti, da bi poskusila presti.«

»Vedno tisto veste, da nočem presti,« je jeknila Polonca, »kdo pa zdaj prede? Vse plete kite, kar je dosti prijetnejše. Vi me pa tudi niste uslišali, ko sem vas prosila, da mi kupite na sejmu križasto kočmajko, kakor jo ima Martanova Rozala. In obljubili ste mi jo, ste rekli, kadar boste prodali teličke ...«

»Ti in pa tvoji telički!« ji je pogrozila Rezika in jo rahlo uščipnila za laket pod rokavcem.

Polonca se je naklonila k sestrični in obe sta se smejala prav od srca.

»Oj, otroci ste otroci in s takimi so vedno nadloge,« je vzdihnila Smoletovka,

»Jaz pa že nisem več otrok, teta!« je Rezika pošepetala Smoletovi za ramo in pogledala na Toneta.

»Kaj pa si, naš otrok si, Polonca je pa še večji otrok. Seveda pa tudi za vaju kolo časa ni zavrtlo, tudi vama se nabere let.«

Rezika je vstala.

»Ostani še, če se ti ljubi,« je dejala Smoletova prijazno in Rezika je sedla na kraj klopi. Z belimi prsti je pobirala drobtine po mizi in redkokdaj je še pogledala na Toneta, ki je igraje se z ročajem svoje palice s svetlimi očmi gledal v pivsko družbo. Kmalu se je tudi Rezika naveličala zatohle izbe.

»No, pa pojdiva spat in pazita na luč,« je rekla teta. Deklici sta tiho, skoraj po prstih odšli.

Kmetom je nekako odleglo, ko so se čutili proste ženskega vpliva. Maren je nagnil glavo na stran, kakor bi poslušal svojo lastno misel, pa je momljajl grudeč kolačevo skorjo. »Ljudje božji, Cijazovec, ta bo pa lahko plačeval davke, a?«

Tone se je presedel na stolu, češ, zdaj pa pride naša stvar na vrsto.

Ni se zmotil. Maren se je obrnil do njega, rekoč: »Tone, ne zameri mi, če te vprašam, ali je res, kar se govori po vasi, da pri vašem kozolcu tolarji padajo z neba? Kruljčev Peter pravi, da je sam videl in tudi govore tako, jaz pa tega kar ne morem verjeti.«

»Le verjemite, oče! Vse je res, kar pravijo ljudje, in pa še več,« je pohitel Tone ter si nalil vina. Čeprav je imel rad kmete in je uvaževal pravilo, ki pravi, da bodi v cerkvi s svetniki, v krčmi pa s pijanci vljuden, mu vendar kmečka vsiljivost ni šla vselej k srcu.

»Pa to nam povej, kaj pomeni, ker kaj takega se še ni slišalo, kar stoji svet.«

»Kaj bi pomenilo? Bog nas je spoznal za vredne in je videl, da potrebujemo, pa je odprl okno. Danes kaplja, jutri pa pojde morda curkoma.« Tone je moško dvignil glavo, odpil in hitro pogledal po pivcih. Ti so široko odprtih ust gledali vanj, le Martan je zrl v mizo.

»Ne zavidam Cijazovcu, če kaj pobere, česar ni sejal,« je rekel Maren ter se z rokama oprl na mizo in sklonil nejevoljen, da ni zvedel, kaj pomeni ono čudo pri kozolcu. »Vsak bi rad pobiral takšno cesarsko svetlost. Cijazovec dosti pridela, pa mu tudi dosti ven gre.«

»Pač je tako pri nas, kakor povsod na kmetih: z vozom noter, z vozom ven!« se je veselo odrezal Tone.

Ta veselost pa še ni prestrigla Marnu name-ranega posvetovanja. »Tako bi jaz rekel, da tisti denar le ni od boga, ki pade meni nič tebi nič človeku na nos, zakaj bog nas je obsodil, da v potu svojega obraza jemo svoj kruh in on že ne bo pripustil, da bi od strehe kapalo tisto, za kar je treba trdo delati.«

»Bog nam daj obilo takih okroglih, ker le od njega morejo biti, ko padajo z neba,« je hladnokrvno odgovoril mladenič.

»Oj, mogoče je tudi, da vrag preobrača tam svoje kozolce,« je menil Maren ter pogledal na modrega Martana, iščoč pri njem pomoči.

»Naj jih le preobrača, da se mu le vsiplje denar iz žepa,« je dejal hitro Martan, prebudivši se iz globokih misli. Na tihem je zavidal Cijazovcu takšno dobroto. Tudi modrost, kolikor je je na svetu, ni brez zavisti.

Prvi izmed gostov je vstal Anžič. Stopil je k Smoletu ter mu šepetal nekaj na uho, menda ni mogel plačati zapitka, kajti krčmar je prisiljeno se smehljajoč kimal z glavo in skrbni pogled Smoletovke je begnil od moža na »vero«, ki je bila zapisana na vratih. Kmalu za njim se je odpravljaj Tone. »Saj se ti ne mudi,« mu je dejala z vablјivim glasom gostilničarka. No, fantu se je mudilo. Škrbela ga je, kako pride domov, ker je vedel, da so že davno upihili luč, voščil je lahko noč in odšel.

VI.

Imel je le malo korakov do domače hiše. Ko je zavil okoli vogla Smoletove gostilne, se je oziral kvišku, kjer je v podstrešni sobi brlela še luč. Postal je poleg vodnjaka, ki stoji na koncu gostilne, in glej, okno se odpira in prikaže se dvojce dekljskih glav.

»Tone,« se je razdal smejoči, pritajeno pro-seči Poloničin glas v gluho noč. »Tone, daj navleci nama vode, glej, pozabili sva...«

Tone se je zazrl v okno, od koder se je spuščala steklenica, privezana na vrv, navzdol. Nekako svečano je prijel za steklenico in stopil k vodnjaku. Zavevil je škripec vodnjaka in voda je pritekla. Ob smehu mladih ljudi je romala steklenica nazaj v okno.

Polonica se je zahvalila in se odmaknila v sobo.

»Tone,« je tiho izpregovorila Rezika.

»Kaj je, Rezika?« se je mehko odzval mladenič.

»Hotela sem ti nekaj povedati... Že davno sem ti hotela povedati, pa te ni bilo od nikoder. Ali se še spominjaš tistega večera, ko so naju zalezli tvoj oče?«

»Spominjam se. Glej, kakor Jakob stojim tukaj pri vodnjaku in na uho bi ti rad povedal to, kar leži v mojem srcu menda od najinih



Zdajci je zadrdral njegov voz po močno nagnjeni trati proti Smoletovi gostilni

pastirskih časov. Ali si se ti kdaj zmisliła name?»

»Mnogokrat, saj ne poznam drugega prijatelja.«

»Ali sem ti samo prijatelj?»

»Bodi mi pravi prijatelj! Kaj je lepšega kakor prijateljstvo!»

»Vse sem ti, kar želiš. Toda kaj si mi hotela povedati?»

»Nocoj ne morem. Potrpi do jutri. Glej, kako krasna noč!»

»Zame je najkrasnejša, kar sem jih doživel. Govori, duša, kaj mi imaš povedati, dobro ali slabo?»

»Nekaj, oh, nekaj, jutri, morda še dopoldne zveš vse... Zdaj ne morem. Oprosti! Lahko noč!»

Prijetno razburjen je prišel do konca kozolca. Zmislił se je, da mora doma dolgo trkati, preden mu pridejo odpret in še nejevoljni bodo nanj. Kaj, ko bi poskusil spati izven hiše. Ob polnih počitnicah je najraje ležal nad konjušno na senu in prijetno se mu je zdelo poslušati fantovske pesmi, žuborenje studenta kraj hleva, ptičje čebljanje za plaščem v strehi in v meji nad studentem.

V tem je zagledal pod kozolcem voziček, na katerem se je drugi dan nameraval peljati Cijazovec v Domžale po denar za kite, ker je bil prekupec za to blago. Na vozičku je bil otep slame pripravljen za sedalo, in koš sena. Tonetu se je vse to zdelo kakor nalašč za posteljo. In sklenil je prenočiti na taki postelji.

Pritegnil je voziček na konec kozolca — baš tamkaj je hotel prenočiti, kjer vrag preobrača svoje kozolce. In jutri bo babjevernim kmetom pravil, kako je opolnoči prirogočil sam hudir k njemu in mu pogledal pod brk. Ker je bil ondi pot nagnjen, viseč proti Smoletu, je izluščil iz meje tri kamne in z njimi podložil tri kolesa. Potem je zrahljal po dolgem vozu otep slame. Zlezel je na voz, si uredil zgavje, ga pokril s telovnikom in ruto, sebe pa je pokril s kocem in povrh še s senom. Podložil si je sklenjeni roki pod glavo in poln lepih misli gledal v sinji nebeški svod. No, kmalu je skril roki pod odejo, katero je pritegnil bliže k nosu. Navdala ga je dobrodejna toplota.

Luč v Smoletovi podstrešni sobi je že ugasnila. Tone je položil trudno glavo na vzglavje, se pokrižal, hotel se posloviti od burnih misli. V kozolcu je zacvilila podgana. Nekaj kovinskega je zadelo ob kolo in cvenknilo. Kaj vraga... ali res namrkaj podganji meče denar iz kozolca ali kdo? Dvignil je glavo izpod suknje kakor želva izpod svojega oklepa.

Strmeč v temo je zapazil, da se nekaj črnega plazi okoli domače hiše. Kaj bi to bilo? Ali gredo oče gledat v hlev, ali rokomavh stika okoli poslopja in gleda, kaj bi ugrabil? Ali res izkušnjavec seje denar, kakor mislijo kmetje?

Tone je zvesto gledal, ali nič pravega ni mogel razbrati. Po postavi in hoji je uganil, da to niso oče. Prikazen je pogledala za hišo, kjer je ležal kup desak in druge šare, ozirala se je po dvorišču, kakor bi nečesa iskala. Potem pa je stopila k češplji pod pristrešno okno, za katerim je spala Cijazovčeva Lenka. Prikazen je rahlo zakašljala in Tone je spoznal, da tu hoče fant k Lenki v vas in bi rad dobil lestev. Ker brez lestve neznanec ni mogel priti bliže do svojega posvetnega raja, je poskusil srečo s

tistimi toliko vezanimi besedami, ki se v Gabrovcu imenujejo »fantovske litanije«, privabiti dekle k oknu:

»Al' spiš, al'kar tako ležiš — al' se name kaj jeziš?» s temi krilatimi besedami je temni možak ogovoril ljubo Lenko in Tone je po govoru spoznal, da tod rogovili mladi Anžič.

Anžič je gledal v okno pričakujoč, kakšen učinek bo imel njegov govor. Lenkino okno se ni ganilo in moderni trubadur je iznova napel zvonko pevsko žilo:

»Če se ne boš oglasila, se ne boš nikdar omožila,« je šepetal, da se je Tone kar zavzel ob takem grobijanstvu.

»Bom tako zavpil, da se bo dom razril, samo tista dilca bo ostala, ki boš ti na njej ležala...«

Viš ga, si je mislił Tone ob taki grožnji. Ta Anžič je gorjača pomazana z medom: najprej udrihne, potem da oblizati, izprva požuga, potem pa potolaži in poboža.

Trubadur pa je z neko vznesenostjo zakolcal v zaprto okno: »Bom tako zaukal, da se bo krov zasukal...«

Dalje že več ni mogel, kajti zabučala je zemlja in se silno zababala.

Anžič se je prijel za češpljo, na smrt bled je stal poleg nje, gugaje se, kakor da pleše in mu smrt odplesuje; in z njim se suče dom, krov in ves svet. Lasje so mu stali pokoncu. Še preden je mogel zaznati, kaj to pomeni, se mu je zaprašil kos ometa na glavo in ga omotil. Nikdar ni še tako hitro zmolił očenaša, kakor se je vse to zgodilo.

Tudi radovednemu Tonetu je ob podzemskem bučanju zamrgolelo v glavi. Položil je glavo na slamo in strmel v vrh. Kozolec je zaškripal, kot da se hočejo preklati mogočni stebri od vrha do tal.

Natanko je slišal, kako je padlo več tolarjev poleg kozolčeve babice na tla: dobro je razločil njih beli, migljajoči lesk. Zibanje je ponehalo, le neko votlo grmenje mu je šumelo v ušesih. Domislił se je zagrebškega potresa, o katerem je toliko čital in strahoma je pogledal na domačo hišo, na onega pri češplji in na Smoletovo okno. Bogve, kaj dela zdaj ona? Ali jo je tudi groza? Njeno okno je temno. Pri domači hiši pa se odpirajo vrata. Morda se je zgodila kakšna nesreča in on leži na vozu in ne pomaga! Koliko nesreč se je ob potresu zgodilo v Zagrebu in koliko ljudi je bilo pri tem ranjenih.

Brž si je oblekel suknjo, nataknil klobuk — toda nov sunek ga vrže nazaj na voz. Obenem pa se vsuje cela ploha kovinskega denarja na tla in tudi nanj jih je nekaj padlo. Pa ni utegnil gledati okrog sebe, ker je zdajci zadrđal njegov voz, ki mu je potresni sunek odvalil kamne, s katerimi so bila podložena kolesa, po močno nagnjeni trati proti Smoletovi gostilni. Vse je zaplesalo okrog njega ob godbi strašnih podzemskih demonov. Zdelo se mu je, da drevesa skačejo drug k drugemu in sam da se ziblje v vozu, kakor da je v leteči zibelki. Voz je letel kakor ptica, zadel ob vogal gostilne, odskočil, se obrnil vstran in zavil na travnik pod cesto, kjer se je ustavil.

(Nadaljevanje)

Tiskarna »Toneta Tomšiča« v Ljubljani

Sporočamo vam, da smo se preselili

*Prostori našega urada
so na isti cesti,
le hiša je druga,
in sicer v drugem nadstropju
nad znano veletrgovino
„NAMA“*

Naš novi naslov je:

Slovenska izseljenska matica

L J U B L J A N A

Cankarjeva c. 1/II

Prijateljem in naročnikom Slovenskega izseljenskega koledarja

Med našimi rojaki po vsem svetu je že sedaj izredno zanimanje za Slovenski izseljenski koledar za leto 1959. Da ne ostanete tudi vi brez tega priljubljenega izseljenskega zbornika,

*vas vabimo,
da si ga čimprej naročite!*

O letošnjem koledarju smo prejeli nad vse laskave ocene. Prihodnji koledar bo po vsebini in opremi še bogatejši in tudi opremljen z barvnimi fotografijami.

Prosimo vas, da izpolnite naročilnico za Slovenski izseljenski koledar za leto 1959, ki smo jih priložili letošnjemu koledarju in pa »Rodni grudi« št. 4/1958 — ter nam jih čimprej vrnete.

Rojaki in rojakinje, ki pa naročilnic niso prejeli, naj ga naroče pri naših zastopnikih, ali pa pišejo na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Ljubljana Cankarjeva 1/II



*ošiljajte nam fotografije
z vaših družinskih praznovanj,
vaših otrok,
družin, krajev,
kjer živite itd., da jih objavimo
v reviji »Rodna gruda«*

Ne pozabite:

*»RODNA GRUDA«
je vaš list;
zato pridno sodelujte pri njej,
da bo čim lepša
in pestrejša*



TOVARNA USNJA

Šmartno pri Litiji

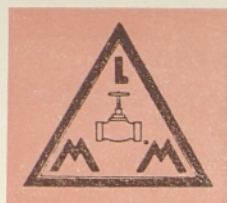


proizvaja in nudi:

vse vrste podplatnega usnja priznane kvalitete za zbito, šivano in lepljeno obutev

KRZNO jagnječjih kož ter kožic divjačine, izdelano po sodobnih tehnoloških postopkih, kateri izključujejo vsako okvaro od vlage in temperature

V svojem konfekcijskem oddelku predeluje krzno v predmete za široko potrošnjo



Priporočamo se svojim odjemalcem

NAŠI PROIZVODI:

vlečena medenina, odlitki barvnih kovin,
gradbeno okovje, vodovodne, parne,
sanitarne in vinogradniške armature,
kopalne peči, gibljive cevi,
razni odpreski
in kovanci

Mariborska livarna, Maribor

organizira
tudi letos za slovenske rojake,
ki bodo obiskali Jugoslavijo,
stalne avtobusne izlete.

Zahtevajte
ob prihodu v Jugoslavijo
programe izletov!

Prijavite se na naslov:
PUTNIK SLOVENIJA
Ljubljana

